XU.02285.-

MEMORIE VAN TOELICHTING

BIJ DE

CONCEPT-ACTE VAN INEENSMELTING

VAN DE

Christ. Geref. Kerk en de Ned. Geref. Kerken.

LEIDEN. — D. DONNER.
1889.

XU.02285.-

MEMORIE VAN TOELICHTING

BIJ DE

CONCEPT-ACTE VAN INEENSMELTING

VAN DE

Christ. Geref. Kerk en de Ned. Geref. Kerken.

LEIDEN. — D. DONNER.
1889.

VRIJE UNIVERSITEIT
AMSTERDAM

Instructie:

A. In zake het viermaal handen de Kl. Verg.

Met alle stemmen besloten hiervan te adviseeren.

B. In zake de bespreking der Concept acte.

Met alle stemmen op één na gestemd aan de verg. te adviseeren: 1. Protestantsche bezoeking

a. Met Reglement van '69 kunnen ingetrokken en de Kerk wordt van Overheid als reglement ingesteld.

b. de Theol. school blijft onder rector, tot de vereeniging tot stand gekomen is, onder beding dat bij oplossing in de vrije Universiteit de Universiteit of in elk geval de Theol. faculteit onder toezicht komt van de kerk, gelijk thans de Theol. school daaronder staat.

c. Ten het formeeren van dalende gemeente op plaatsen, waar reeds een Gereformeerde bestaat, wordt besloten te adviseeren, dat er geen dalende gemeenten meer zouden geformeerd worden, om de valsche herkelijke eede, welke de aanbeveldragers moesten afleggen.

L. S.

De Kerkenraad der Chr. Gef. Gem. te Ambt Vollenhove waardigt op naar de Klassik. verg. welke den 1ste Dec. 1909 te Zwolle zal gehouden worden, de broeders:
Ds. M. Van den Boom en de ouderl. J. Van Brummelen,
met last en macht om in alle voorkomende zaken met de overige broeders te handelen naar luid het woord des Heeren, de formulieren van één leid, de Kerkorde d.d. 16 11/19 en de verdere besluiten onzer kerk.

Namens den Kerkenraad
M. Van den Boom, pres.
G. Huisman

Ambt Vollenhove
26 Nov. 1909.

VOORWOORD.

De Commissie, door de Synode te Kampen benoemd, heeft de eer hierbij aan de Kerkeraden der Chr. Ger. Gemeenten de Memorie van Toelichting aan te bieden, welke zij naar den haar opgedragen last aan de Concept-acte van Ineensmelting tusschen de Christ. Ger. Kerk en de Ned. Ger. Kerken had toe te voegen.

Buiten haar schuld werd het in gereedheid brengen dezer Memorie geruimen tijd vertraagd. Verplicht, om de adviezen van rechtsgeleerden in te winnen, kon zij geen voortgang maken met de uitvoering van hare opdracht, dan nadat deze alle waren ingekomen. Maar eindelijk is zij dan toch met haren arbeid gereed en legt dezen thans aan de Kerkeraden voor.

Ofschoon de vereeniging met de Ned. Ger. Kerken op de Synode te Kampen op een drietal belangrijke punten afstuitte, heeft de Synode de zaak toch van zoo groot gewicht geacht, dat zij oordeelde haar onder de aandacht van alle Kerkeraden, van de gansche Christ. Geref. Kerk te moeten brengen.

Eene vereeniging van Kerken, die tot voor 50 jaren ééne geschiedenis gemeen hebben en voorts in belijdenis en regeering één zijn, is ook van te hoogen ernst en van te teederen aard, dan dat niet alles zou moeten worden beproefd, om ook in wat nog verdeelt en scheidt, tot toenadering en overeenstemming te komen.

Bij de overweging dezer zoo gewichtige zaak past dies wederzijds geen hoogheid des harten, maar veeleer die ootmoedige stemming der ziel, welke den ander uitnemender doet achten dan zichzelf, bereidwillig is om op eigen gebreken te worden gewezen, en

in alles buigt onder het woord des Heeren. Ware, gezegende en zegenrijke vereeniging, die den Heere behaagt, wordt geboren niet uit vleeschelijke overleggingen maar uit gehoorzaamheid aan het gebod Gods en komt alleen tot stand in den weg der verootmoediging en des gebeds. In die stemming worde dan ook door de Kerkeraden deze Concept-acte met hare toelichting overwogen.

Wat de uitgave betreft, werd de Commissie geheel vrij gelaten. Zij besloot daarom één exemplaar dezer Memorie toe te zenden aan alle leden der Synode en aan alle Kerkeraden, en voorts haar voor elk verkrijgbaar te stellen tegen matigen prijs.

Het is zeker onnoodig den wensch uit te spreken, dat velen in en buiten de Christ. Ger. Kerk deze Memorie zich zullen aanschaffen.

De Commissie voornoemd,

J. H. DONNER, *praeses.*

J. VAN ANDEL.

A. LITTOOY.

M. NOORDTZIJ.

H. BAVINCK, *scriba.*

§. 1. Taak der Commissie.

Van het oogenblik af, dat in 1886 vele kerken in het Hervormd Genootschap de reformatie ter hand namen en den band met de organisatie van 1816 verbraken, is de vereeniging dezer Kerken met de Christ. Geref. Kerk onderwerp van overdenking en bespreking geweest. Op de Synode der Christ. Geref. Kerk te Assen werd deze zaak door alle provinciale vergaderingen ter sprake gebracht en maakte de voornaamste stof der beraadslaging uit. Om harentwil werden de zittingen der Synode maanden lang verdaagd. Eene door haar benoemde Commissie van acht leden bracht als vrucht van samenspreking met de Deputaten der overzijde eene Concept-acte van Ineensmelting mede, die op de hervatte zittingen der Synode te Kampen breedvoerig besproken en nauwkeurig getoetst werd.

De Synode had echter geene vrijmoedigheid, om de ter tafel gelegde Concept-acte onveranderd aan te nemen. Drie artikelen vooral vonden bij haar ernstige bezwaren, n.l. de intrekking van het reglement, waarbij de Christ. Geref. Kerk in 1869 aan de Regeering kennis gaf van haar bestaan; het voortgaan, ook na de vereeniging, met het oprichten van Ned. Ger. Kerkeraden naast die der Christ. Geref. gemeenten; en de ineensmelting van de Theol. School te Kampen met de Vrije Universiteit op geref. grondslag te Amsterdam.

In betrekking tot het eerste punt, het reglement, werd in de 33ste zitting (art. 274 van de Handelingen der Synode te Kampen) eene Commissie benoemd, bestaande uit de Broeders J. van Andel, H. Bavinck, J. H. Donner, A. Littooy en M. Noordtzij, secundi J. Hessels, J. Nederhoed en D. K. Wielenga, om na rechtsgeleerd advies te hebben ingewonnen, de gemeenten over de intrekking van dat reglement in te lichten en de bezwaren daaraan verbonden, zoo mogelijk, uit den weg te ruimen.

Toen echter de door de Synode aangenomene voorstellen van

Beuker-Littooy in zake de voortzetting der Doleantie ook na de vereeniging, en van Littooy rakende de Theol. School, bij de gelijktijdig te Utrecht vergaderde Synode der Ned. Geref. Kerken op onoverkomelijke bezwaren stuitten, werd wel geoordeeld, dat men bij de aangenomen voorstellen blijven moest, maar tevens met eenparige stemmen besloten, om de onderhandelingen over de vereeniging niet finaal af te breken, maar voort te zetten en de zaak in den boezem der Kerk aanhangig te houden (art. 282). Gevolg hiervan was, dat de taak der reeds vroeger voor het reglement benoemde Commissie nu in dezer voege werd uitgebreid, dat zij thans ook den last ontving, om „de Concept-acte met de aangenomen amendementen en de bijlagen aan de Kerkeraden te zenden, en daarbij te voegen eene duidelijke Memorie van Toelichting op deze drie punten: *a.* het reglement van 1869/70. *b.* voortzetting der doleantie. *c.* Theol. School." Deze omschrijving sluit natuurlijk niet uit, dat heel de Concept-acte door de Kerkeraden in overweging genomen mag worden. Want niet alleen op de drie genoemde punten, maar ook op andere artikelen hadden broederen ter Synode bezwaar. Maar de taak der Commissie is toch geen andere, dan om toelichting te geven op de drie bovenvermelde artikelen.

In gehoorzaamheid aan dezen last der Synode biedt de Commissie de volgende, naar zij hoopt, duidelijke toelichting aan de Kerkeraden aan. Of deze Concept-acte nu alleen in den engeren kring der Kerkeraden of ook in den breederen kring der mannelijke leden dient besproken te worden, is uit de Synodale Handelingen niet duidelijk, kan door de Commissie niet worden voorgeschreven en blijve daarom aan iederen Kerkeraad ter beslissing overgelaten. Alleen zal intrekking van het algemeen reglement en vervanging door een plaatselijk reglement, gelijk wij zien zullen, niet kunnen plaats hebben, dan door stemming van de mansleden der gemeenten.

De bedoeling der Synode is verder ongetwijfeld, dat de Kerkeraden over deze Acte een oordeel zich vormen, en daarna de zaak op de classis brengen. Uit de Classicale vergaderingen komt zij dan weder op de Provinciale; en door deze weer op de Generale Synode, die, ingelicht door het oordeel der gansche

Kerk en van alle gemeenten, dan het eindoordeel zal uitspreken. Deze Generale Synode komt eerst in 1891 weer saam, en kan alleen vervroegd worden, wanneer twee provinciale Synoden het verlangen daartoe kenbaar maken (art. 283).

§ 2. De Concept-acte.

De Acte van Ineensmelting, gelijk zij door de Synode te Kampen veranderd en daarna aangenomen werd, luidt als volgt. De lezing der onveranderde, oorspronkelijke Acte drukken wij, waar zij anders luidt, naast de op de Synode te Kampen vastgestelde en aangenomene lezing in de kolom aan de rechterhand af.

CONCEPT-ACTE.

De Gereformeerde Kerken dezer landen, saamvergaderd in de beide Synodale vergaderingen, die dit jaar in de maanden Juni en Augustus te Utrecht en te Assen zitting hielden: de ééne bekend als „de Algemeene Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk," en die te Utrecht als „voorloopige Synode van Nederduitsche Gereformeerde Kerken;"

over en weder de verzekering gegeven en ontvangen hebbende, dat zij niet anders bedoelen, dan om, in gebondenheid aan Gods heilig Woord, te blijven bij de Formulieren van Eenigheid, de Liturgie en de Kerkenordening, gelijk die door de Gereformeerde Kerken dezer landen het laatst op hare Synode van Dordrecht, gehouden in de jaren 1618/19, zijn vastgesteld;

staande in de overtuiging dat Kerken, die alzoo (en dat wel krachtens gemeenschappelijken historischen oorsprong) in Belijdenis, Liturgie en Kerkenordening (en ook in taal!) overeenkomen, van 's Heerenwege geroepen zijn tot openbaring van haar eenheid, die in Christus Jezus, haar heerlijk Hoofd, is, door een gezamenlijk optreden tegenover de wereld, door betooning van Christelijke liefde in het toezien op elkander, en door het dragen van elkanders lasten;

oordeelende, dat een gedeeld leven van Kerken, die saam hoo-

ren, beider gezonde ontwikkeling verzwakt, kracht verspillen doet, allerlei geestelijke schade met zich brengt, den invloed dier Kerken op Staat en Maatschappij breekt, en zoo licht aanleiding wordt tot lastering van den Naam des Heeren;

en des verzekerd, dat alle hereeniging dezer Kerken, als door Gods Woord geëischt, vloeien moet uit de Voorbede van den Middelaar, en tot doel moet hebben nauwer vereeniging met den Heere onzen God;

zijn te rade geworden met Gods hulpe aan haar gedeeld leven een einde te maken, door een saamkomen in gemeenschappelijke meerdere vergaderingen voor te bereiden.

Te dien einde verklaren zij:

1°. elk voor zich geen andere bedoeling te hebben gehad, noch te hebben, dan om de Gereformeerde Kerken dezer landen, die, door de zonden onzer vaderen en onze eigen schuld, allengs van haar glans beroofd en verbasterd waren, onder 's Heeren genade wederom tot openbaring naar den Woorde Gods te brengen;

2°. over en weder te erkennen, dat in het herstel der Gereformeerde Kerken, in zooverre zulks een vrucht was van de bekende gebeurtenissen uit de jaren 1834 en 1886 (ondanks eigen schuld en zonde en in weerwil van veel gebrekkigs, dat menschenhand er in mengde) eeniglijk te verheerlijken is de ontferming, de macht en de trouwe onzes Gods. Op grond waarvan zij, God dankende voor de genade èn in 1834 èn in 1886 aan de Kerken onzer vaderen betoond, niet aarzelen, over en weer de Kerkformatiën, gelijk ze thans ten gevolge van deze beide geestelijke opwekkingen in het leven traden, en als Gereformeerde Kerken onder haar Kerkeraden bestaan, te erkennen als wettige openbaringen van het Lichaam van Jezus Christus in deze landen;

3°. dat zij beiderzijds, in gehoorzaamheid aan Gods Woord en ter voldoening aan den eisch van art. 27 en v.v. onzer Belijdenis, elken band tusschen zich en het Nederlandsch Hervormd Kerkgenootschap, gelijk dit sedert 1816 optrad en nog in zijn organisatie krachtens zijn besturen en reglementen voortbestaat, voor eens en voor altoos, en alzoo finaal verbroken hebben;

4°. dat er, bij beider gemeenschappelijken oorsprong uit de

Gereformeerde Kerken onzer vaderen, bij beider onvoorwaardelijk breken met het Nederlandsch Hervormd Kerkgenootschap, en bij beider gelijke bedoeling wat Belijdenis, Liturgie en Kerkenordening aangaat, nochtans een onmiskenbaar onderscheid bestaat in de wijze, waarop zij tot reformatie van de verbasterde Kerken gekomen zijn. Een onderscheid, dat wel hoofdzakelijk voortspruit uit den onderscheiden loop der historische gebeurtenissen in 1834 en 1886, maar toch ook zeker verschil van zienswijze insluit ten opzichte van de beste wegen, om bij zoo diep gezonken toestand der Kerk tot reformatie over te gaan; welk verschil zij niet wenschen te verbloemen, maar duidelijk te constateeren. Echter onder de bijvoeging, dat zij over en weder, voor wat het wezen der zaak aangaat, het breken met bovengenoemd Kerkgenootschap èn in 1834 èn in 1886 stellen als in gehoorzaamheid aan Gods Woord te zijn geschied. En in elk geval oordeelende, dat beider uiteenloopende zienswijze over den modus quo te rekenen is tot die dingen, die men in elkander dragen zal, en die nimmer vrijheid kunnen schenken, om òf de eenheid der Kerken te verscheuren òf haar weer saamsmelten te verhinderen.

En het is in gebondenheid aan deze verklaring (die zij zonder achterhoudendheid en in oprechtheid als voor het aangezicht van den Kenner der harten afleggen) dat zij het herstel van de Kerkelijke eenheid wenschen te beproeven, op deze navolgende grondslagen:

1. Door elk der beide Synoden worden drie Deputaten benoemd en gevolmachtigd, om, met drie evenzoo gevolmachtigde Deputaten der andere Synode, de saamvoeging der Kerken in Classen, gelijk die dusver over en weder bestaat, voorloopig in dier voege te herzien, dat men zich bij de eerstvolgende Classicale samenkomsten beiderzijds houden kunne aan eenzelfde indeeling.

2. Op een door beide Synoden te bepalen dag, uur en plaats wordt door een Kerk, daartoe door de sub 1° genoemde Deputaten voor elke Classe aan te wijzen, de eerste samenkomst van alle Kerken in deze Classen saamgeroepen, en voorts op deze saamkomsten gehandeld overeenkomstig de bepalingen der Kerkenordening.

3. Tot deze Classicale vergaderingen zullen (immers met be-

hoorlijke credentiebrieven) worden toegelaten de afgevaardigden van alle Kerken, die dit accoord zullen hebben aangenomen; met dien verstande, dat elke Kerk de eerste maal afvaardige naar den maatstaf en de wijze, waarop dit dusver door haar, met goedvinden harer Classis, is geschied.

4. Alvorens de afgevaardigden dezer Kerken tot de behandeling van zaken met keurstem zullen worden toegelaten, zullen zij deze eerste maal, door onderteekening met eigen hand, hun hartelijke instemming met de Drie Formulieren van Eenigheid betuigen, en hebben zij voorts namens hunne Kerken schriftelijk deze navolgende drieledige verklaring in te dienen:

ten eerste, dat door haar aan niemand toegang tot het H. Avondmaal vergund wordt noch zal worden, dan nadat gebleken is van zijn instemming met de Belijdenis der Kerken, van zijn Christelijken wandel, en van zijn bereidvaardigheid, om zich te onderwerpen aan de Kerkelijke Discipline; dat omgekeerd niemand, wiens belijdenis en wandel onberispelijk en van wiens onderwerping aan de Tucht der Kerken gebleken is, door haar van het H. Avondmaal wordt geweerd; en dat de Kerkelijke discipline door haar trouwelijk zal worden aangewend, om ook voortaan de heiligheden van 's Heeren huis heilig te houden en de dwalenden te bekeeren van hun weg;

ten tweede, wat aangaat den H. Doop zullen zij beiderzijds zich onthouden van herdoop en alzoo als gedoopt beschouwen een ieder van wien blijkt, dat hij in den naam des Vaders en des Zoons en des H. Geestes, bij een acte die Doop bedoelde te zijn, en door een in zijn kring daarvoor als bevoegd erkend persoon, met water besprengd of in water ondergedompeld zij;

en ten derde, zullen de Kerken beiderzijds al haar krachten inspannen, om, met Gods genadige hulpe, die nakomelingen van de Kerken onzer vaderen, die dusver nog volharden in hun dwaalweg, tot weeraankleven der zuivere belijdenis of tot een beter beleven van deze belijdenis, en alzoo tot openlijke aansluiting aan de gezuiverde Kerkformatie door erkenning van haar ambtelijke werkzaamheid te bewegen. Hetwelk insluit, dat zij bij het afgeven van attestatiën nimmer oorzaak mogen worden, dat vertrekkende personen, die van onder de Synodale Hierarchie waren uitgekomen, er weer onder zouden raken.

5. Ten einde het samenkomen in de meerdere vergaderingen geen looze schijn, maar volle werkelijkheid zij, zullen alle particuliere Kerken, die dusver in eigen kring classicaal saamkwamen, zich voortaan van deze vergaderingen in eigen kring onthouden, en de banden losmaken, die haar dusver hiertoe van rechtswege noopten.

6. De Classicale, Provinciale en Generale vergaderingen, die aldus uitsluitend op grond van de Kerkenordening van 1618/19 zullen samenkomen, *voeren den naam van Classicale vergaderingen, Particuliere Synoden en Generale Synode van Gereformeerde Kerken in Nederland.*

7. Wat aangaat de verhouding van de Kerken tot de Overheid, zoo wordt elke particuliere Kerk hierin geheel vrijgelaten, en heeft zij alleen zorg te dragen, dat zij het beginsel van de onafhankelijkheid der Kerk niet prijsgeve; te dezen niet met eenige andere Kerk gemeenschappelijk, maar alleen uit eigen hoofde handele; en geen bedingen aanga, waardoor de vrije samenwerking met de overige particuliere Kerken zou worden afgesneden of belemmerd.

8. Het bestaan van twee Kerkformatiën in eenzelfde stad of dorp, hoezeer ook beiderzijds in beginsel als niet normaal beschouwd, zal men om den nood der tijden dragen, God biddende dat door zijn genade wegen mogen geopend worden, om ook deze onregelmatigheid ten leste te doen ophouden.

In afwachting waarvan beider Kerkeraden hun goeden wil, om nu reeds zooveel mogelijk deze breuke toe te dekken, zullen betoonen: 1°. door ter sterking van de kerkelijke discipline niemand tot het H. Avondmaal toe te laten, die ter oorzake van belijdenis of wandel door den anderen Kerkeraad in kerkelijke behandeling is genomen; 2°. door over en weder elkanders leden tot het H. Avondmaal toe te laten; 3°. door de regeling van de openbare vergaderingen der geloovigen zooveel mogelijk met gemeenschappelijk overleg te doen plaatshebben; 4°. door ter onderhouding van correspondentie desverkiezend, over en weder een broeder naar elkanders vergaderingen af te vaardigen; 5°. door tegenover derden in alle zaken rakende den eeredienst of de Gereformeerde belijdenis gemeenschappelijk op te treden; en 6°. door de aankondiging van den tijd en de plaats

der dusgenaamde openbare Godsdienstoefeningen, zoodra mogelijk, gemeenschappelijk te doen plaats hebben.

9. Waar plaatselijk de neiging ontstaat, om in nog nauwer verband, ook wat de formatie der Kerken betreft, te treden, zullen beide Kerkeraden dit (altoos met advies der Classis) bij manier van contract doen, in zulk een voege en wijze, dat het eigendom en beheer van elks goed blijve gelijk het is, en ook de ééne niet te maken hebbe met de verantwoording voor het goed des anderen, maar dât voor de Bediening des Woords en der Sacramenten, alsmede voor de kerkelijke discipline, de beide Kerkeraden eene combinatie vormen. Een proeve van zulk een contract wordt hierbij gevoegd. Zie Bijlage Één.

10. In zake de Kerkelijke goederen, de Diaconiegoederen en Scholen blijft elke particuliere Kerk vrij, om deze te bezitten en te beheeren, op de wijze gelijk zij meenen zal, dat zulks behoort. Echter zijn alle Kerken gehouden, aan de Classis mededeeling te doen van alle berichten, die zij aan de Overheid inzenden en van alle transactiën of regelingen, die ten dezen met de Overheid worden gemaakt.

11. De goederen die eenige groep van Kerken dusver gemeenschappelijk bezat, gelijk met name de fondsen en gebouwen, die het eigendom zijn van de „Christelijke Gereformeerde Kerk," blijven geheel ter beschikking van het Doel, van de Kerk of van de Deputaten, die de Synode van deze groep in haar laatste afzonderlijke samenkomst daarvoor zal aanwijzen. In geen geval mogen de Kerken der andere groep zich hierin mengen.

Voorstel BEUKER-LITTOOY.

Art. 12. Op plaatsen alwaar een Kerkeraad van een der beide contracteerende formatiën bestaat, zal van weerszijden geen andere Gemeente of Kerkeraad naast of tegenover den bestaanden worden geformeerd.

Voor zoover daarentegen een Kerkeraad, die tot dusver onder de Synodale Organisatie van

Oorspronkelijke Lezing.

12. De meerdere vergaderingen in Art. 6 genoemd, als bestaande uit Kerken van beiderlei formatie, onthouden zich, als zoodanig, van elke inmenging in het optreden van een Kerkeraad nevens den bestaande, in plaatsen, waar reeds een Kerkeraad van de Christelijke Gereformeerde of Nederduitsch

1816 bleef, bij Kerkeraadsbesluit, in zijne meerderheid, tot de Kerkenordening van 1619 mocht terugkeeren, zal men, desverlangd, deze broederen in het nieuw formeeren van hun kerkelijk leven behulpzaam zijn.

Art. 13. In plaatsen, waaruit nog geen Kerkeraad op de Classis vertegenwoordigd is, zullen de vereenigde Kerken hare beste pogingen aanwenden om de geloovigen, die nog onder de Synodale Organisatie van 1816 zitten, hetzij door hunnen Kerkeraad, hetzij door het ambt der geloovigen, tot terugkeer naar de Kerkenordening van 1619 en tot aansluiting in het Kerkverband, dat op deze Kerkorde gegrond is, te bewegen. In de keuze van formatie (Scheiding of Doleantie) zullen deze Kerken daarbij geheel vrij worden gelaten. Bij hare opneming in ons Kerkverband hebben ze te voldoen aan art. 4.

Art. 13*a*. Indien zich na de vereeniging later nog een ander, hetzij reeds bestaande (als Lederboer e. a.) hetzij buiten de vereenigde Kerken om ontstaande Kerkeraad, uit eene plaats, die reeds door een Kerkeraad op de Classis vertegenwoordigd is, mocht aanmelden, om in het thans geformeerde Kerkverband te worden opgeGereformeerde formatie aanwezig is.

13. Indien zich bij eene der Classes, na de inwerkingtreding van deze overeenkomst, uit eene plaats, waar reeds eene der beide thans contracteerende formatiën bestond, een Kerkeraad mocht aanmelden, met verzoek om in het thans geformeerde kerkverband te worden opgenomen, zal door de Classis aan dit verzoek dan alleen voldaan worden, wanneer blijkt: 1°. dat deze Kerkeraad in Belijdenis, Liturgie en Kerkenordening met de thans contracteerende Kerken geheel overeenstemt; 2°. dat deze Kerkeraad bereid is, volgens bij deze overeenkomst gevoegd Concept, terstond eene combinatie aan te gaan met den te dier plaatse reeds bestaanden Kerkeraad; en 3°. dat geene personen in dezen Kerkeraad zitting hebben of tot zijne formatie hebben medegewerkt, die voorheen onder den te dier plaatse aanwezigen Kerkeraad, welke reeds in dit kerkverband was opgenomen, tot het H. Avondmaal waren toegelaten.

nomen, zal door de Classis aan dit verzoek dan alleen voldaan worden, wanneer blijkt:

a. dat deze Kerkeraad in Belijdenis, Liturgie en Kerkenordening met de thans contracteerende Kerken geheel overeenstemt;

b. dat deze Kerkeraad bereid is, volgens bij deze overeenkomst gevoegd Concept, terstond eene combinatie aan te gaan met den te dier plaatse reeds bestaanden Kerkeraad; en

c. dat geen personen in dezen Kerkeraad zitting hebben of tot zijne formatie hebben medegewerkt, die voorheen onder den te dier plaatse aanwezigen Kerkeraad tot het H. Avondmaal waren toegelaten.

Indien de Classis desalniettemin bezwaren mocht hebben om aan dit verzoek te voldoen, dan kan de zaak ter afdoening bij de Particuliere, en zoo deze mocht weigeren, bij de Generale Synode gebracht worden.

Gem. Lichte na reg.
Status quo = separatie of
Geen licht Delegatie.
Geen licht genoeg.

Voorstel LITTOOY.

De gezamenlijke Kerken zullen hare eigene Theologische School hebben. Bijaldien door de laatste Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk de bestaande Theologische School te Kampen aan de vereenigde Kerken mocht worden overge-

Oorspronkelijke Lezing.

14. De gezamenlijke Kerken zullen eene Theologische School of Theologisch Seminarium hebben. Bijaldien door de laatste Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk de bestaande Theologische School te Kampen aan de vereenigde Kerken

dragen, zal deze als zoodanig gelden. Deze School of dit Seminarium zal desvereischt geheel in de opleiding van de aanstaande Dienaren des Woords moeten voorzien. [1]) Door die Kerken kunnen echter ook candidaten van de Vrije Universiteit der Ver. voor Hooger Onderwijs op Geref. grondslag beroepen worden, indien deze Universiteit zich, — wat de Theologische faculteit betreft, — onder toezicht dezer Kerken stelt overeenkomstig de *post-acta* der Synode 1618, '19.

[1]) Deze beide zinnen werden in de Handel. der Synode te Kampen (blz. 51) abusievelijk weggelaten.

mocht worden overgedragen, zal deze als zoodanig gelden. Deze School of dit Seminarium zal desvereischt geheel in de opleiding van de aanstaande Dienaren des Woords moeten voorzien. Indien echter door de Directie van de Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag zulk eene regeling wordt aangeboden, waarbij aan de Synode van de gezamenlijke Kerken behoorlijk medezeggenschap in de benoeming, de eventuëele schorsing en het ontslag van de Theologische Professoren, en toezicht op het te geven onderwijs wordt verzekerd, en op grond hiervan eene overeenkomst gesloten wordt, zal het Kerkelijk Seminarium uitsluitend voor de practische opleiding strekken en gevestigd worden te Amsterdam. De benoeming, de eventuëele schorsing en het ontslag van de Hoogleeraren aan dit Seminarium zal aan de Synode staan, maar in elk geval zullen de Docenten, aan de thans bestaande Theologische School te Kampen verbonden, daarbij worden overgeplaatst, met volle behoud van hunne honoraria, onder toevoeging van zulk een verhooging als uit den duurderen levensstandaard te Amsterdam

dan te Kampen voortvloeit.

Hoogleeraren die, aan dit Seminarium verbonden, tevens door de Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag als gewoon Hoogleeraar worden aangesteld, dienen, voorzooveel zij tegelijk Hoogleeraren aan het Seminarium blijven, de Kerken kosteloos.

BIJLAGE I.

CONCEPT-OVEREENKOMST VAN COMBINATIE.

De Kerkeraad der Christelijke Gereformeerde Kerk te . . . . . die bij missive van . . . . . aan Z. M. den Koning kennis heeft gegeven van haar bestaan als zelfstandig Kerkgenootschap eenerzijds, en

de Kerkeraad der Ned. Gereformeerde Kerk, die bij missive d.d. . . . . ter kennisse van Z. M. den Koning bracht, dat zij de Synodale Organisatie van 1816 voor wat heur aangaat buiten werking heeft gesteld en de Kerkenordening van 1619 weder kracht heeft doen erlangen, anderzijds;

Overwegende, dat de vergadering der geloovigen, in wier midden het ambt door hun Dienaren, Ouderlingen en Diakenen, in naam des Heeren bediend wordt, beiderzijds eenstemmig is in de belijdenis der Drie Formulieren van Eenigheid, het gebruik der Liturgie en het leven naar de Kerkenordening, alles vastgesteld in de Synode Nationaal, gehouden te Dordrecht in de jaren 1618/19; en het hoog belang inziende om ook in de ambtelijke bediening te dezer plaatse, zooveel mogelijk saam en in overleg te handelen;

hebben, in afwachting van de goedkeuring der Classis, waaronder zij beide ressorteeren, besloten voor zoover de geestelijke aangelegenheden van hun ambtelijke bediening betreft,

eene Combinatie aan te gaan; achtende beide daardoor nader te komen aan Art. 37 van de beiderzijds aanvaarde Kerkenordening en zulks onder inwachting van de genade des Heeren, die te zijner tijd een nog nauwere ineensmelting geven kan;

en hebben diensvolgens benoemd en gevolmachtigd de Kerkeraad ten eenre de Br. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
en de Kerkeraad ter andere de Br. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
die, na aanroeping van den Naam des Heeren overeen zijn gekomen als volgt:

1. De goederen die aan elk der gecombineerde Kerken toekomen, blijven onvermengd en onder eigen beheer. De bezoldiging der door elke Kerk voor haarzelve beroepen Dienaren, Godsdienstonderwijzers enz. wordt door elken Kerkeraad zelfstandig bepaald en gekweten. De bezittingen en inkomsten der Diaconie blijven evenals de Diaconale verzorging gescheiden. Het recht op het gebruik van gebouwen voor de saamvergadering der geloovigen, dat aan een van de beide Kerkeraden toekomt, wordt voor den duur van deze overeenkomst afgestaan aan den gecombineerden Kerkeraad; altoos met inachtneming van Art. 7.

2. De Kerkeraad ter eenre zorgt voor de samenstelling van zijn eigen College, gelijk het meent dit te moeten doen, en de Kerkeraad ter andere desgelijks. Alvorens echter de gekozenen aan de Gemeente voor te stellen, doet hij mededeeling van de gedane keuze in den gecombineerden Kerkeraad, om te vernemen of er ook bedenkingen tegen belijdenis of wandel bestaan. Het getal leden van den Kerkeraad ter eenre is voor de combinatie vastgesteld op . . . . Dienaren, ... Ouderlingen, ... Armverzorgers, en van den Kerkeraad ter andere op . . . . Dienaren, ... Ouderlingen, ... Armverzorgers.

Wijziging in deze getallen kan niet gemaakt dan met wederzijdsch goedvinden.

Zoolang beide Kerken samen slechts één Dienaar bezitten, zal de in Art. 4 der Kerkenordening bedoelde Kerkeraad de gecombineerde zijn, en door hem bepaald worden, welk aandeel in zijne bezoldiging door elk der gecombineerde Kerken zal worden gekweten.

Waar twee Dienaren zijn zal elke Kerk haar eigen dienaar beroepen en bezoldigen.

Waar meerdere Dienaren zijn zal elke Kerkeraad beroepen, dien hij zelf bezoldigt, en de gecombineerde Kerkeraad beroepen, wie gecombineerd bezoldigd wordt.

3. Met name de Bediening des Woords, de Bediening der Sacramenten en de uitoefening van de kerkelijke discipline met al den aankleve van dien, brengt de Kerkeraad ter eenre en de Kerkeraad ter andere over in den gecombineerden Kerkeraad.

4. Na het intreden der combinatie zullen de afzonderlijke Kerkeraden in hunne vergadering zich bepalen tot 1°. hetgeen hun verhouding tot de Overheid betreft; 2°. hetgeen de samenstelling van hun college aangaat; 3°. hetgeen de geldelijke aangelegenheden raakt van Kerk en van Diaconie, alsmede de voor elke Kerk afzonderlijk te houden collecten; 4°. hetgeen betreft de overboeking op hun bijzondere boeken van Doopen, van toelating tot het H. Avondmaal en van kerkelijke Discipline; en 5°. geschillen over de uitlegging en voorstellen in zake wijziging van deze overeenkomst. Alle overige werkzaamheden oefenen zij gecombineerd uit, met dien verstande, dat de besluiten van den gecombineerden Kerkeraad geacht worden volle geldigheid te hebben voor elken Kerkeraad afzonderlijk, als waren ze door elken Kerkeraad zelven genomen.

5. Deze gecombineerde Kerkeraad is saamgesteld uit al de afzonderlijke leden van de beide Kerkeraden saâm, met dien verstande, dat de leden van den éénen Kerkeraad met die van den andere volkomen gelijke rechten hebben.

Hun dienstjaren rekenen daarbij naar de dienstjaren die zij elk in hun Kerkeraad hadden. De kosten van dezen gecombineerden Kerkeraad worden pondspondsgewijze *pro rato* van het aantal leden door de beide afzonderlijke Kerkeraden gekweten.

6. De gecombineerde Kerkeraad teekent in zijn Doop- en Avondmaals-boek aan, onder welken bijzonderen Kerkeraad een iegelijk wenscht gerekend te worden of wenscht dat zijn kind als gedoopt zal worden geboekt. Overschrijving van het eene op het andere boek staat vrij, mits onder bewilliging van wederzijdsche Kerkeraden. Bij weigering van een der Kerkeraden, kan belanghebbende zijn verzoek voor de meerdere vergaderingen brengen, wier uitspraak alsdan beslist.

7. De gecombineerde Kerkeraad gedraagt zich bij de regeling van de Openbare godsdienstoefeningen voor wat de rondprediking in de onderscheidene gebouwen betreft, naar den wensch der afzonderlijke Kerkeraden.

Verlangt een der beide Kerkeraden, dat de door hem bezoldigde Dienaren uitsluitend optreden in de gebouwen waarvan het recht van gebruik door hem in de combinatie is gebracht, zoo wordt hieraan voldaan.

8. Indien de gecombineerde Kerkeraad er in slaagt om ook de beide Diaconale vergaderingen tot een gecombineerde Diaconie te vereenigen, zullen de collecten voor de Armen in alle godsdienstoefeningen gesteld worden in de handen van dit gecombineerde collegie. Zoolang beide Diaconiën buiten combinatie blijven, zal elke Diaconie collecteeren in de kerkgebouwen, waarvan het gebruiksrecht oorspronkelijk aan haar Kerkeraad toekomt en zorgen voor de armen, die op het boek van dezen Kerkeraad staan.

9. De collecten voor den Eeredienst en wat hiermede samenhangt, zullen in elk gebouw gehouden worden ten bate van het Bestuur, dat het gebruiksrecht van dat gebouw heeft. Gebruikt men de gebouwen dooreen, dan zal het percentage worden vastgesteld, dat aan elk dezer besturen uit de gezamenlijke opbrengst toekomt.

10. Voor alle belangen die elke Kerk afzonderlijk in eigen boezem heeft (scholen, processen, enz.) kan elke Kerkeraad afzonderlijk doen collecteeren in de kerkgebouwen, waarvan hem

het gebruiksrecht uit eigen hoofde toekomt. Voor belangen die niet plaatselijk zijn, wordt alleen volgens het besluit van den gecombineerden Kerkeraad gecollecteerd in alle godsdienstoefeningen, waarvoor hij zulks bepaalt, en het provenu door een commissie van zijnentwege in ontvangst genomen, uitgekeerd en verantwoord.

11. In elke commissie van den gecombineerden Kerkeraad moet minstens één lid uit elken afzonderlijken Kerkeraad zitting hebben.

12. Van de bevoegdheid van den gecombineerden Kerkeraad is uitgesloten al wat aan de afzonderlijke Kerkeraden krachtens art. 3 verblijft.

13. Geschillen tusschen beide Kerkeraden, ontstaan over de bevoegdheid van den gecombineerden Kerkeraad of over de uitlegging van deze overeenkomst, worden voor de meerdere vergadering ter beslissing gebracht.

Aldus gedaan en krachtens volmacht vastgesteld te . . . . op den . . . . 188 om in werking te stellen 188

De gevolmachtigden voornoemd.

BIJLAGE II.

CONCEPT-BERICHT.

AAN DE OVERHEID.

Aan den Koning!

Geeft met verschuldigden eerbied te kennen de Kerkeraad der Christelijke Gereformeerde Gemeente te . . . . . , dat onder dagteekening van . . . . . door de Algemeene Synodale Commissie der Christelijke Gereformeerde Kerk namens hem eene verklaring aan Z. M. den Koning is opgezonden, om ter voldoening aan art. 1 van de Wet van 10 Sept. 1853 (*Staatsblad* no. 102) de bepalingen

betreffende de inrichting en het bestuur van zijne Gemeente aan de Regeering mede te deelen;

dat hij thans echter ter voldoening aan de bepaling in hetzelfde artikel luidende: „Nieuw te maken bepalingen worden mede voor of bij het in werking brengen daarvan op gelijke wijze ter Onzer kennis gebracht," de eer heeft mededeeling te doen van zijn besluit d. d. . . . . waarbij hij nader de inrichting en het bestuur van de Gemeente waarover hij gesteld is, geregeld heeft, en zulks voorzooveel noodig onder goedkeuring der meerdere vergaderingen, waaronder hij dusver ressorteerde.

Art. 1. De Christelijke Gereformeerde Kerk te . . . . . vormt in rechten een zelfstandig Kerkgenootschap in den zin der Wet van 10 Sept. 1853 (Stbl. no. 102).

Art. 2. Leden der Kerk zijn allen, die op den dag van dit Besluit op haar boeken staan ingeschreven of later daarop gebracht zullen worden; en zulks met hunne kinderen. Dit lidmaatschap houdt op door den dood, door vrijwillige uittreding of door den Kerkelijken ban. In Kerkelijke vergaderingen hebben alleen de broederen stem, voorzooveel zij tot het H. Avondmaal zijn en blijven toegelaten.

Art. 3. Hare Belijdenis is vervat in de Drie Formulieren van Eenigheid, vastgesteld op de Synode Nationaal gehouden te Dordrecht in de jaren 1618/19. Zij gebruikt de Liturgie, die op deze zelfde Synode is vastgesteld. En zij leeft naar de Kerkenordening, die in onderscheidene Synoden door de Gereformeerde Kerken dezer landen is aangenomen, en laatstelijk herzien op de Synode bovengemeld. Dit laatste echter met buitengebruikstelling van die bepalingen, wier uitvoerbaarheid door de sinds ingevoerde Staatsregeling kwam te vervallen, en waarvan opgave geschiedt in een Codicil, aan dit besluit gehecht.

Art. 4. Dienvolgens wordt het Bestuur over dit Kerkgenootschap gevoerd door den Kerkeraad, te kiezen volgens de bepaling van Art. 3—10, 22 en 24 van de in Art. 2 gemelde Kerkenordening, en bestaande uit zoovele Dienaren, Ouderlingen en Diakenen als de Kerkeraad bepalen zal.

Art. 5. Ingevolge de bepalingen vervat in Hoofdstuk *Twee* van gemelde Kerkenordening, en op de wijze daarin vastgesteld, onderhoudt dit Kerkgenootschap de Classicale en Synodale samenkomsten met de overige Kerken dezer landen, die in Belijdenis, Liturgie en Kerkenordening met haar overeenstemmen, voorzooveel deze daartoe genegen blijken.

Art. 6. Overmits Art. 37 der gemelde Kerkenordening het wenschelijk maakt, dat de Gereformeerde gezindheid in eenzelfde plaats geestelijk zooveel mogelijk onder de leiding van eenzelfde consistorie sta, behoudt het Bestuur van dit Kerkgenootschap zich de bevoegdheid voor, om voor alle geestelijke aangelegenheden eene Combinatie aan te gaan met andere Kerkeraden, die in Belijdenis, Liturgie en Kerkenordening terzelfder plaatse met hem overeenstemmen.

Hiertoe zal alsdan met zulke Kerkeraden eene overeenkomst worden aangegaan met dien verstande: *a.* dat steeds duidelijk blijke welke Dienaren, Ouderlingen en Diakenen het Bestuur van het Kerkgenootschap uitmaken en hiervoor in rechten kunnen opkomen; *b.* dat alle Dienaren, Ouderlingen en Diakenen op voet van gelijkheid zitting en stem erlangen in deze combinatie van Kerkeraden; *c.* dat het Bestuur van dit Kerkgenootschap alle besluiten van dezen gecombineerden Kerkeraad, voor zooveel hem aangaat, als besluiten door hemzelven genomen erkent; *d.* dat de diaconale bezittingen van dit Kerkgenootschap zijn uitsluitend eigendom blijven; *e.* het eigendom en beheer van de kerkelijke goederen van het Kerkgenootschap steeds zelfstandig blijven; en *f.* dat mogelijk voorkomende geschillen ter beslissing gebracht worden van de Classis en zoo noodig van de Synoden.

Art. 7. Al wat aan dit Kerkgenootschap in eigendom reeds nu toekomt of later mocht toekomen, zal beheerd worden door den Kerkeraad, volgens bepalingen door hem zelve daaromtrent vast te stellen.

De Kerkeraad voornoemd,

. . . . . , *Voorz.*

. . . . . , *Scriba.*

§ 3. Kort begrip der Concept-acte.

Deze uitvoerige Concept-acte van Ineensmelting kan duidelijkheidshalve in deze drie deelen kortelijk worden samengevat.

De Acte, gelijk zij oorspronkelijk bij de Synode te Kampen ter tafel kwam, ging uit van eenige overwegingen en verklaringen; stelde aan de Christ. Ger. Kerk een drietal eischen; en trachtte dan te verkrijgen eene min of meer duidelijk omschrevene vereeniging van de Christ. Ger. Kerk en de Ned. Ger. Kerken.

De overwegingen en verklaringen, waarvan de Acte uitgaat zijn deze: *a.* dat de beide groepen van Kerken staan op denzelfden grondslag van Schrift, belijdenis en Kerkenorde. *b.* dat zoodanige Kerken van 's Heeren wege tot vereeniging geroepen zijn en *c.* dat zij elkander over en weer erkennen als wettige openbaringen van het lichaam van Christus, die elken band met het Hervormd Genootschap voor eens en voor altoos hebben verbroken en slechts verschillen in wijze van reformatie.

De eischen, die van de zijde der Ned. Ger. Kerken aan de Christ. Ger. Kerk gesteld worden, zijn drie in getal: *a.* intrekking van het algemeen reglement, waarop de Christ. Ger. Kerk sedert 1869 bij de Regeering bekend staat, en vervanging door een plaatselijk reglement (art. 5. 7. der Acte), *b.* verlof, dat naast eene Christ. Geref. Gemeente nog altijd de lijn der doleantie worde voortgezet en een Ned. Geref. Kerkeraad worde geformeerd (art. 8 en 12). *c.* verplaatsing van de Theol. School naar Amsterdam, en zoodanige ineensmelting van haar met de Vrije Universiteit, dat alleen practische opleiding der aanstaande dienaren aan haar verblijft (art. 14).

Worden deze eischen onzerzijds ingewilligd, dan belooft de Concept-acte ons eene vereeniging der wederzijdsche Kerken, die dit karakter draagt: *a.* het is eene vereeniging der Kerken alleen in meerdere vergaderingen, classicaal, provinciaal en synodaal, onder den naam van Classikale Vergaderingen, Particuliere Synoden en Generale Synode van Gereformeerde Kerken in Nederland (art. 6). *b.* de vereeniging is geestelijk van aard. De goederen blij-

ven er geheel buiten. (art. 11.) Maar er is erkenning van elkanders doop en tucht, en onderwerping aan eenzelfde belijdenis en regeering (art. 3. 4.) *c.* plaatselijke Kerken smelten niet samen, maar blijven naast elkander staan, met dien verstande, dat zij elkanders leden en Kerkelijke tucht eerbiedigen en zoo veel mogelijk gemeenschappelijk optreden en samenwerken (art. 8). Ook is er nauwere combinatie mogelijk tusschen twee Kerkformatiën in geestelijke belangen, maar ook dan blijven de goederen er buiten en de corporatiën naast elkander bestaan (art. 9, 10 en bijlage 1). *d.* de Vrije Universiteit wordt de opleidingsschool voor de aanstaande predikanten, echter zoo dat dezen in het practische gedeelte van hun toekomstigen arbeid geoefend worden aan de naar Amsterdam verplaatste Theol. School.

Dit is in het kort de inhoud der Concept-acte. Tegen de wenschelijkheid en plichtmatigheid der vereeniging werd op de Synode te Assen-Kampen geen enkele bedenking ingebracht. De ten grondslag gelegde verklaringen vonden wel bestrijding, maar werden toch aangenomen. Het karakter der vereeniging, die gezocht werd, lokte enkele opmerkingen uit, maar vormde toch geen overwegend bezwaar. Alleen de drie aan de Christ. Geref. Kerk gestelde eischen meende men niet zonder de Kerkeraden te hebben gehoord, te mogen inwilligen. Deze moeten dan nu ook nader voor heel de Kerk worden toegelicht.

§ 4. **Voortzetting der Doleantie.**

De Concept-acte, schoon aan beide groepen van Kerken gelijke rechten toekennend, verbloemt toch het onderscheid niet, dat in de wijze van reformatie tusschen de gescheidene en de doleerende Kerken bestaat. En hoewel men dat verschil over en weer in elkander dragen zal, is het toch voor de Ned. Ger. Kerken zoo gewichtig, dat zij daaraan, ook afgedacht van het reglement, het recht ontleenen om ook zelfs na de vereeniging nog een Kerkeraad te doen optreden naast dien van eene Christ. Geref. Gemeente terzelfder plaatse.

In de oorspronkelijke Concept-acte geven zij nu wel toe, dat na de vereeniging de meerdere vergaderingen, waarin dan im-

mers ook afgevaardigden van Christ. Geref. Gemeenten zitting hebben, zich onthouden zouden van elke inmenging in het optreden van een Kerkeraad nevens den bestaande, in plaatsen waar reeds een Kerkeraad van de Christ. Geref. of Ned. Geref. formatie aanwezig is (art. 12). En toen de Synode te Kampen (Handelingen art. 264) het voorstel Beuker-Littooy had aangenomen, en de Synode der Ned. Geref. Kerken te Utrecht hiermee in kennis was gesteld, waren zij tot nog grootere concessie bereid. Zij gaven nu toe, dat ook een Ned. Geref. Kerkeraad in eene naburige gemeente zich onthouden zou van inmenging in het doen optreden van een Kerkeraad naast den bestaande, in plaatsen waar reeds een Chr. Geref. Gemeente aanwezig was (Handelingen art. 275). Maar hoezeer deze poging tot toenadering ook waardeering verdient, de lijn der doleantie werd toch vastgehouden, en het recht om een Kerkeraad naast den bestaande te formeeren bleef wel niet aan Kerkeraden en meerdere vergaderingen, maar toch aan ambtsdragers en leden der Ned. Geref. Kerken voorbehouden.

De Synode der Christ. Geref. Kerk voelde echter reeds te Assen bezwaar tegen het voortzetten van de doleantie, en nam mede daarom het voorstel Beuker aan, waarvan het vijfde punt luidde, dat zij geene gemeenten meer zullen organiseeren, daar, waar reeds eene Christ. Geref. Gemeente bestaat, tenzij de plaatselijke Kerkeraad en Gemeente van het Synodale tot het Gereformeerde terrein overgaan (Handel. art. 63). En te Kampen behield zij dit bezwaar en nam daarom aan het voorstel Beuker-Littooy (art. 264) Van welken aard dat bezwaar is, blijkt duidelijk uit wat dienaangaande schriftelijk bij de Synode te Kampen door de beide Deputaten Beuker en Littooy werd ingediend (Handel. bl. 9, 10) en uit de bespreking en aanneming van hun voorstel (ald. art. 264). Men zag in die voortzetting van Kerkformatiën naast de bestaande eene miskenning van de Kerk der Scheiding; eene daad in strijd met de H. Schrift, met de belijdenis en met art. 37—39 der Kerkenorde; eene handeling welke met de vereeniging zelve in weerspraak was; eene bron van twist en verdeeldheid. Nu wilde de Synode te Kampen blijkens het aangenomen voorstel (art. 264) wel toegeven: *a.* dat het een ander geval was, als een geheele ge-

meente onder haar Kerkeraad uittrad uit het Synodaal verband (art. 12). *b.* dat in plaatsen, waar nog geen Christ. Geref. Gemeente bestond, pogingen moesten worden aangewend, om de geloovigen aldaar tot eene zuivere Kerkformatie te brengen. (art. 13*a*) en *c.* dat een geheel buiten de vereenigde Kerken om ontstaande Kerkeraad toch daarom nog wel in de combinatie der vereenigde Kerken mocht opgenomen worden (art. 13*b*.) Maar hierop stuitte de Synode, dat *zelfs na de vereeniging, zoo al niet meerdere vergaderingen en Kerkeraden, dan toch ambtsdragers en leden nog zouden mogen medewerken en aansporen tot het organiseeren van gemeenten naast de bestaande.* Dit meende de Synode niet te mogen en niet te kunnen toestaan.

In dit verschilpunt treedt het onderscheid tusschen Scheiding en Doleantie duidelijk voor den dag. Wat is dat onderscheid? De Scheiding heeft terstond van 1834 af, zonder duidelijk onderscheid te maken tusschen het Nederl. Herv. Kerkgenootschap en de plaatselijke kerken, die Ned. Herv. Kerk als één geheel voor eene Kerk verklaard, die naar art. 28, 29 der belijdenis niet meer de merkteekenen eener ware, maar veeleer eener valsche Kerk vertoonde. En zij heeft daarom, behalve te Ulrum en te Genderen, waar de gemeenten als geheel uittraden, door het verzamelen en vereenigen der zich van de Ned. Herv. Kerk afscheidende geloovigen gemeenten gesticht, die wel niet in confessioneelen zin — dan beweerden zij juist de oude, ware Geref. Kerk te zijn — maar toch in corporatieven zin nieuw waren.

De Doleantie echter maakt streng onderscheid tusschen het Herv. Genootschap en de plaatselijke Kerken; en wil wel zijn en is ook inderdaad finale en totale scheiding van het eerste, maar reformatie van de tweede. De doleerende kerken, eenvoudig het juk afschuddende dat 1816 op haar schouders gelegd heeft, beweren daarom plaatselijk en corporatief, niet alleen in zedelijken maar ook in juridischen zin, hetzelfde lichaam te zijn, dat onder Rome Roomsch was, in de 16de eeuw gereformeerd werd, in 1816 in de boeien van het Hervormd Genootschap werd geklonken, en nu die boeien weer heeft verbroken en dat juk heeft afgeworpen. De Doleantie is dus in één woord scheiding van het Hervormd Genootschap, maar daardoor juist

herstel van de plaatselijke Kerken in deze, niet buiten haar.

Dit verschil in methode van reformatie is nu voor de Nederd. Gereformeerden zoo ernstig en zoo gewichtig, dat het hun naar hun beweren recht heeft gegeven en zelfs na de vereeniging nog recht geven zal, om in plaatsen, waar reeds eene Christ. Geref. Gem. bestaat, toch nog eene andere Kerkformatie te stichten. In de Concept-acte erkennen zij zelfs de Christ. Ger. Gemeenten als wettige openbaring van het lichaam van Christus. En desniettemin handhaven zij de vrijheid, om met het vormen van doleerende gemeenten voort te gaan.

De gronden, waarop zij dit recht en deze vrijheid doen steunen, zijn voornamelijk de volgende:

a. de methode der scheiding van 1834, hoe goed bedoeld en rijk gezegend ook, heeft althans na Ulrum en Genderen een belangrijk waarheidselement miskend. Zij heeft de gansche Ned. Herv. Kerk, zonder onderscheid te maken tusschen Genootschap en plaatselijke Kerken, over één kam geschoren en veroordeeld, en art. 28, 29 der belijdenis zonder nadere uitlegging of verklaring op haar van toepassing geacht. Zij heeft mitsdien de geloovigen individueel tot scheiding opgeroepen, dezen zonder rekening te houden met de locale Kerken samengevoegd en tot nieuwe gemeenten gevormd. En zij heeft daarin de roeping der scheidende geloovigen tegenover de achterblijvende leden en de plaatselijke Kerken miskend.

b. Die gescheiden gemeenten hebben sedert 1839 op vernederende voorwaarden als vereenigingen zich laten erkennen door de Regeering, en daarmede prijsgegeven, wat zij naar heur eigen zeggen niet prijsgeven mochten. In 1869 zijn die plaatselijke erkenningen door een algemeen reglement vervangen. Maar al wordt nu naar den wensch der Concept-acte dat algemeen reglement ingetrokken, het maakt toch slechts plaats voor een plaatselijk reglement, waarbij elke Christ. Geref. Gemeente afzonderlijk kennis van haar bestaan geeft aan de Regeering. De Christ. Geref. Gemeenten blijven dus in de sfeer van het recht een nieuw genootschap, nieuwe corporaties. En dat meenen de Ned. Geref. Kerken niet te mogen zijn; zij willen niet bij de Regeering als nieuwe Kerken naast de Genootschapskerken bekend staan. En daarom moet het afzonderlijk

bestaan van Ned. Ger. Kerken naast Christ. Ger. Gemeenten tijdelijk worden gedragen.

c. Voorts moet bedacht worden, zeggen de Nederd. Gereformeerden tot ons, dat de formatie van Kerkeraden naast bestaande Uwerzijds niet zoozeer geschiedt tegenover, maar *naast* uwe gemeenten *tegenover* de kerken van het Hervormd genootschap. De actie tegenover dat Genootschap mag niet gebroken worden. Wij mogen niet tevreden zijn, dat wij zelven vrij zijn en van het Genootschapsjuk ontslagen, wij moeten ook die anderen pogen vrij te maken, die mede door onze schuld zoo lang op het dwaalspoor zijn geleid. En al moge nu het nut en het succes geen genoegzame grond zijn, het dient toch ter aanbeveling van het geoorloofde. Door de doleantie zijn er meer in een korten tijd aan het Genootschap ontkomen, dan er door de Scheiding in jaren tijds gewonnen zijn.

d. En eindelijk bedenke men, dat deze oprichting van Kerkeraden naast die van Christ. Geref. Gemeenten niet zoo grooten omvang verkrijgen zal, als velen misschien wel denken. Op vele plaatsen, waar Christ. Geref. Gemeenten bestaan, zijn ook reeds doleerende Kerken. Op andere is er naar menschelijke berekening geen kans op eenige reformatie meer. Zoodat het aantal plaatsen, waar zulk eene minder aangename verhouding zich kan voordoen, betrekkelijk weinige zijn. En hetzelfde recht, dat aan de Doleerenden door de Concept-acte wordt gegund, wordt ook aan de Gescheidenen toegestaan. Ook zij hebben recht, de methode der scheiding daar nog toe te passen, waar reeds een Ned. Geref. Kerkeraad is opgetreden.

Nu zijn er verscheidenen in de Christ. Geref. Kerk, die de rechtmatigheid dezer gronden althans tot op zekere hoogte erkennen; en daarom er geen bezwaar in zien, dat de methode der doleantie ook na de vereeniging wordt voortgezet. Het valt huns inziens niet te ontkennen, dat de afgescheidene gemeenten, die van 1834 tot 1839 in veel opzichten met de doleerende Kerken van thans overeenstemmen, in 1839 door de aanvrage om erkenning een zijweg zijn ingeslagen, waarop niet mag geëischt worden, dat de doleerende Kerken van thans haar volgen zullen. De Afgescheidenen van 1834 traden evenals de Doleerenden thans met de aanspraak op, dat zij de ware Gere-

formeerden waren; dat zij zich hadden afgescheiden niet van de Geref. Kerk noch van de Gereformeerden, maar van de Synodale en Liberale Kerk; en dat zij daarom recht hadden op de goederen der Geref. Kerk. Om die aanspraken en rechten hebben zij jaren lang vervolging en boete zich getroost. Maar sedert 1839 hebben achtereenvolgens vele gemeenten op het voorbeeld van Utrecht met het prijsgeven van die aanspraken, bestaansrecht, rust en vrede gekocht. En zoo is de overeenkomst tusschen de Doleerenden van 1886 en de Gescheidenen van 1834, bij alle verschil, inderdaad nog grooter dan die tusschen de Gescheidene Kerk zelve van vóór en van na 1839.

Maar anderen konden de rechtmatigheid dier gronden niet toegeven. Hoewel zij de methode der doleantie, op zichzelve beschouwd, met de H. Schrift en de belijdenis in de hand niet wilden afkeuren; zij achtten toch hare toepassing op al die plaatsen verkeerd, waar reeds eene Christ. Geref. Gemeente bestond, en geen Kerkeraad aan het hoofd eener gemeente, maar alleen enkele leden in naam van allen het Synodale Kerkverband verbraken. Met dit gevoelen vereenigde zich ten slotte de Synode te Kampen, toen zij met 26 tegen 14 stemmen het voorstel Beuker-Littooy aannam. Die dit gevoelen omhelzen, voeren tegen het viertal gronden, waarop de Ned. Geref. Kerken haar recht tot voortzetting der doleantie doen steunen, vooral het volgende aan:

Het is dan in de eerste plaats niet waar, dat de Kerk der Scheiding haar roeping tegenover de achterblijvende leden van het Hervormd Genootschap heeft miskend. Hoewel zij voor den Heere ook in dit opzicht veel zwakheid en ontrouw heeft te belijden; zij heeft toch niet nagelaten haar roepstem tot gehoorzaamheid aan 's Heeren gebod onder alle geloovigen in de Herv. Kerk te doen uitgaan; op tal van plaatsen over heel het land heen heeft zij gemeenten geplant, geloovigen uit de banden van het Herv. Genootschap verlost, en met grooten zegen in en buiten haar kring gearbeid. En waarin zal practisch het onderscheid ook bestaan tusschen de Kerken der doleantie en die der scheiding ten opzichte van hen, die met beide niet medegaan? Het klinkt schoon, dat men al de achterblijvenden nog als leden beschouwt. Maar wat geeft dat in de werkelijk-

heid? De groote massa der achterblijvenden, het klein getal dergenen die met de doleantie medegaan, de zwakheid der kracht, de beperktheid der middelen, de velerlei geestelijke zorgen en stoffelijke belangen, die de reformatie van zelve meebrengt; dit alles maakt het huisbezoek, de tucht in betrekking tot die achterblijvenden in de practijk totaal onmogelijk. Het is eene schoone beschouwing, die in de werkelijkheid onuitvoerbaar is; maar die toch, indien zij waar is, eene zware verantwoordelijkheid oplegt en tot kerkelijke behandeling van al die duizenden achterblijvende leden in de conscientie verplicht.

In betrekking tot de sedert 1839 aangevraagde erkenning bij de Regeering is zeker toe te stemmen, dat de wijze waarop zij plaats had niet in elk opzicht kan worden verdedigd. Maar men bedenke, dat de Gescheidenen toen stonden tusschen deze twee: de prediking van Gods Woord nalaten of de stoffelijke goederen prijs geven. En toen hebben zij, door den nood en als met het pistool op de borst gedwongen, het laatste laten varen om het eerste te behouden.

Al zeggen voorts de Ned. Gereformeerden in de derde plaats, dat het oprichten van Kerkeraden eigenlijk niet tegenover maar naast de Christ. Geref. Gemeenten tegenover de Genootschapskerken geschiedt; feitelijk is dat *naast* toch ook een *tegenover*. Want zoo te handelen, alsof eene gemeente, die men erkent als eene wettige openbaring van het lichaam van Christus en met wie men classikaal en synodaal vereenigd is, alsof zulk eene gemeente niet bestaat, dat is eene miskenning die door 's Heeren woord en door de belijdenis geoordeeld is. En met redenen, aan de nuttigheid der zaak ontleend, is deze nimmer weder goed te maken.

Zoo baat het ook niet, of de Ned. Gereformeerden ten slotte zeggen, dat de plaatsen waar de doleantie naast de Christ. Geref. Gemeenten kan worden voortgezet, slechts weinige zijn; want niet op den omvang en de uitgebreidheid, maar op het beginsel komt het aan. Ook al geschiedt het oprichten van een Kerkeraad slechts op ééne enkele plaats, daar is dat feit dan toch eene miskenning en veroordeeling van de Christ. Geref. Gemeente, en daarin van geheel de Scheiding. Als nu de Ned. Geref. Kerken ook aan de Christ. Geref. Kerk het recht toe-

staan en de vrijheid laten, om de methode der scheiding nog toe te passen daar, waar reeds eene Ned. Geref. Kerk is; dan wordt bijna eenstemmig van de zijde der Christ. Gereformeerden uitgesproken, dat dat recht en die vrijheid door hen niet wordt begeerd. Eene Ned. Geref. Kerk is volgens de Conceptacte eene Kerk van Christus, — zij mogen en zij willen er geen tweede naast plaatsen.

§ 5. De Theol. School.

De kwestie der Theol. School werd reeds door enkele provinciale vergaderingen op de agenda der Assensche Synode geplaatst. Men begreep terecht, dat de vereeniging der Christ. Geref. Kerk en der Ned. Geref. Kerken noodzakelijk ook de scholen ter opleiding van de aanstaande dienaren des Woords ter sprake moest brengen. De Synode te Assen nam in deze zaak het besluit, dat in geen geval het beginsel mocht worden prijsgegeven, dat de Kerk hare eigene inrichting tot opleiding harer leeraren hebbe (Handel. art. 68). De uitlegging van dit besluit verschilde reeds terstond na afloop der Synode. Maar de bedoeling ervan was toch zeker geen andere, dan dat de Kerk steeds eene Theol. School moest hebben, die van haar uitging en waarover zij alleen alle zeggenschap had.

Maar niet alleen van de zijde der Christ. Geref. Kerk, ook van den kant der Ned. Gereformeerden werd deze belangrijke kwestie van Theol. School of Universiteit in de Concept-acte opgenomen en tot eene beslissing gebracht. Artikel 14 dier Acte stelde in uitzicht, dat, wanneer na de vereeniging der Kerken de Directeuren der Vereeniging voor Geref. Hooger Onderwijs te Amsterdam genoegzamen invloed en waarborg aan de vereenigde Kerken aanboden, deze dan voor de opleiding harer dienaren gebruik zouden maken van de Vrije Universiteit. In dat geval zou aan de naar Amsterdam verplaatste Theol. School alleen de practische vorming der theologische studenten in het laatste studiejaar overblijven. Voor het grootste en belangrijkste gedeelte zou de opleiding van de Theol. School naar de Vrije Universiteit zijn overgebracht.

Een der deputaten van de Assensche Synode had reeds van den aanvang af van de onderhandelingen met de Deputaten der

overzijde ernstige bedenking tegen dit 14de artikel der Conceptacte. Op de Synode te Kampen diende hij een tegenvoorstel in, waarvan de strekking was, dat de Theol. School ook na de vereeniging der Kerken als eigene inrichting voor de opleiding van de dienaren dier Kerken zou blijven bestaan, maar toch ook Kandidaten der Vrije Universiteit beroepbaar zouden zijn, als deze Hoogeschool zich maar, wat de Theol. faculteit betreft, onder toezicht der vereenigde Kerken stelde, overeenkomstig de Postacta der Dordsche Synode (Sessie 163 en 175). Dit voorstel werd met 23 tegen 17 stemmen aangenomen. En alzoo besliste de Synode wederom ten gunste van het behoud der bestaande Theol. School, wel niet te Kampen, maar toch in elk geval als eene eigene kerkelijke inrichting naast de Vrije Universiteit. De Synode der Ned. Geref. Kerken te Utrecht, hiermede in kennis gesteld, antwoordde, dat het artikel over de Scholen onveranderd moest blijven (Handel. art. 275).

Zoo is op dit punt tusschen de twee kerkengroepen niet de minste overeenstemming of toenadering verkregen. Beide handhaven haar beginsel en standpunt. Inderdaad is het offer ook niet gering, dat de Ned. Geref. Kerken in zake de School van de Christ. Geref. Kerk vergen. De Theol. School te Kampen bestaat nu bijna 35 jaren; zij maakte bij haar oprichting aan veel verdeeldheid in eigen kring een einde, zij was gedurende al de jaren van haar bestaan voor Kerk en Vaderland ten rijken zegen, zij geniet de liefde der gansche Kerk en verheugt zich in toenemenden bloei. En haar prijs te geven, valt zwaar.

Toch is dit lang het ergste niet. Deze opoffering ware door eene gezonde vereeniging van twee groepen van dezelfde belijders voldoende vergoed. Maar in die kwestie van Theol. School of Universiteit schuilt een beginsel, dat samenhangt met heel onze opvatting van Kerk en wetenschap. En de vraag rijst daarom: is het gewenscht, is het geoorloofd, om de Theol. School prijs te geven en de opleiding der aanstaande dienaren toe te vertrouwen aan eene Universiteit? Vooral drie bedenkingen zijn het, die naar sommiger beweren dit ten ernstigste ontraden en ook op de Synode werden te berde gebracht.

a. De Vrije Universiteit is eene stichting van particuliere personen en staat noch met de Ned. Geref. Kerken noch met

eenige andere Kerk in rechtstreeksch verband. En nu wordt toch in eene Concept-acte, welke handelt over eene vereeniging van Kerken, aan eene stichting van particuliere personen de eereplaats gegeven, en wordt zelfs de vereeniging der Kerken van het erkennen en aanvaarden dier stichting afhankelijk gemaakt. En de Christ. Ger. Kerk wordt gedwongen, om hare eigene inrichting op te offeren voor de stichting eener particuliere vereeniging, welke wel den naam van Universiteit draagt, maar in de werkelijkheid aan dien naam al zeer weinig beantwoordt.

b. Eene Universiteit, vooral indien zij uitgaat van particuliere personen, kan aan de vereenigde Kerken nooit genoegzamen waarborg geven voor de zuiver gereformeerde en waarlijk godvruchtige opleiding harer toekomstige dienaren. Artikel 14 der Concept-acte spreekt wel van medezeggenschap, dat de Directeuren der Vereeniging voor Hooger Onderwijs aan de vereenigde Kerken zullen bieden in de benoeming, de eventueele schorsing en het ontslag der Theol. professoren, en ook van toezicht op het onderwijs. Maar medezeggenschap is toch maar *mede*zeggenschap, en onderstelt dus dat ook anderen dan alleen de vereenigde Kerken wat te zeggen zullen hebben. Erger is nog, dat reeds bij het eerste conflict dit geheele medezeggenschap ontnomen kan worden. In dat geval zou de Kerk weer moeten opbouwen, wat zij zonder noodzaak had afgebroken. Of haar dat dan gelukken zou, is aan bedenking onderhevig. Daarbij is de opleiding van de dienaren des Woords voor de Kerk van zoo groote beteekenis, dat de beste waarborg ook de verkieselijkste is.

c. Het universitaire leven, vooral in eene groote stad, heeft voor alle studenten, maar inzonderheid voor die in de Theologie, ernstige gevaren. Wel kan niet beweerd worden, dat de voorbereiding voor de bediening des Woords aan eene Universiteit op zichzelve ongeoorloofd en zondig is. Onze Vaderen vertrouwden haar na de Reformatie allen aan de Hoogescholen der Overheid toe. Maar men bedenke, dat zij ook niet zoo vrij waren als wij, dat hunne Kerken in eene gedwongen verhouding tot den Staat stonden, en dat zij dikwerf niet konden verkrijgen wat zij anders gaarne wenschten. Die opleiding aan de

Universiteiten heeft dan ook menigmaal voor leer en leven zeer wrange vruchten gedragen. Zullen wij dan, in grootere vrijheid ons verheugende, de Theol. School prijsgeven voor eene Universiteit, die aan onze Kerk voor het behoud van de zuiverheid der leer geene genoegzame waarborgen aanbiedt, en door de plaats harer vestiging, Amsterdam, het toezicht op het leven der studeerende jeugd uiterst moeilijk maakt? De voordeelen eener universitaire opleiding worden daardoor opgewogen, dat de Kerk aan hare School de wetenschap, voorzoover zij die noodig heeft, gebruiken mag. Ook haar geldt het woord der Schrift: Alles is uwe. Laat ons daarom bij Assen blijven en het beginsel nooit prijsgeven, dat de Kerk haar eigene inrichting hebbe voor de kweeking van de herders der gemeenten.

Zoo spreken de voorstanders van het behoud der Theol. School. Maar er zijn anderen, die er geen bezwaar in zien, om voor de opleiding van de kerkedienaren gebruik te maken van eene Universiteit, indien deze maar in een wel omschreven en goedgeregeld verband staat tot de Kerk. Op de Synode te Kampen waren er dan ook nog 17 stemmen, die met het voorstel-Littooy niet medegingen en het oorspronkelijke 14de artikel der Concept-acte aannemelijk achtten. En dezen redeneeren aldus:

a. De H. Schrift schrijft nergens voor, dat de opleiding van de bedienaren des Woords van de Kerk moet uitgaan. Onder het O. T. is Mozes opgevoed aan Pharao's hof en daar gevormd voor het ambt, dat hij onder Israëls volk te bedienen had. De Mozaische wet omschrijft wel de lichamelijke en zedelijke vereischten der priesters, maar spreekt met geen enkel woord van eene kerkelijke opleiding tot het ambt. De profetenscholen waren geheel vrije vereenigingen, waar men zich toelegde op de beoefening van muziek en zang en misschien ook van de heilige schriften. De opleiding der Schriftgeleerden na de ballingschap was evenzoo geheel privaat; beroemde Rabbijnen verzamelden de leergierige jeugd om zich heen en vormden ze tot predikers en rechtsgeleerden. In het N. Test. worden de Apostelen wel door den omgang met Jezus zelven en door de uitstorting des H. Geestes bekwaamd tot hun ambt. Maar waar de ambtsdragers, herders en ouderlingen, die toch bekwaam moesten zijn om te leeren, hunne kennis moeten opdoen, wordt

met geen enkel woord bepaald. En zooveel staat wel uit de H. Schrift vast, dat de Kerk als zoodanig niet geroepen en niet verplicht is, om zelve de wetenschappelijke opleiding harer toekomstige dienaren ter hand te nemen.

b. De geschiedenis der Kerk, leert dan ook, dat de wetenschappelijke opleiding meestentijds aan andere dan zuiver kerkelijke inrichtingen werd gezocht. Toen sedert de vestiging der Kerk wetenschappelijke opleiding meer en meer voor de dienaren behoefte en vereischte werd, zocht men die of eerst nog op de bestaande heidensche scholen, of bij beroemde bisschoppen, of ook in de allengs opkomende christelijke catechetenscholen. Deze laatste werden of door private of door kerkelijke personen gesticht, maar daarom nog niet met kerkelijke opdracht of last. Zoo was het ook met de later sedert de zesde eeuw ontstaande dom-, cathedraal- en kloosterscholen. Hoewel in ruimer zin, evenals alle onderwijs, kerkelijk, d. i. binnen het gebied der Kerk staande, gingen deze inrichtingen toch niet alle rechtstreeks van de Kerk uit. Maar verschillende personen, nu eens bisschoppen, dan monniken, wijdden zich aan het onderricht der toekomstige geestelijkheid. Veel minder kerkelijk werd de opleiding nog met de stichting der Universiteiten sedert de 13de eeuw. De verlegging van de opleiding der geestelijken naar de Universiteiten was dan ook niet naar het hart van Rome. En op het Concilie te Trente stelde de Roomsche Kerkvergadering in de 23ste zitting vast, dat ieder bisschop een seminarium moest oprichten in zijne diocese; eene bepaling, waaraan langzamerhand gevolg werd gegeven.

De Protestantsche Kerken maakten echter voor de wetenschappelijke vorming harer dienaren van de landsuniversiteiten gebruik. Wel bestond er hier te lande, toen de Hoogescholen nog niet waren gesticht of in de bestaande behoefte der Kerken nog niet konden voorzien, eenige kerkelijke opleiding, bestaande in „oefening door propositien" zoowel van personen die niet gestudeerd hadden als van hen, die hun studie hadden volbracht (Dordsche Kerkenorde art. 8.) Maar dit was juist geen wetenschappelijke, maar zuiver practische opleiding. De wetenschappelijke studie zocht men aan de publieke, van de Overheid uitgaande Hoogescholen. Van theol. scholen bediende men

zich slechts daar, waar men van de landshoogescholen geen gebruik maken en tot het stichten van eigen Universiteiten niet geraken kon, zooals bijv. in Frankrijk. Maar door de gansche Protestantsche Christenheid heen waren Universiteiten regel, en theol. seminaries uitzondering.

Eerst in deze eeuw is daarin verandering gekomen. De Universiteiten zijn meer en meer van al heur zelfstandigheid beroofd, tot organen van den Staat gemaakt, aan den invloed der Kerk onttrokken, en door het ongeloof beheerscht. Vandaar dat vele Kerken, vooral de vrije Kerken, tot het stichten van theol. scholen zijn overgegaan. Maar ook zelfs bij deze scholen is de verhouding nog zeer verschillend, waarin men ze tot de Kerk gesteld heeft. Sommige zijn door de Kerk rechtstreeks gesticht; zij worden uit haar collecten onderhouden; de professoren rechtstreeks door de algemeene Synode benoemd; de examens door kerkelijke Curatoren afgenomen. Maar andere theol. scholen staan onder toezicht van een Bestuur van Directeuren, dat de professoren benoemt, terwijl de Alg. Synode slechts het recht van goed- of afkeuring heeft; het Bestuur van Directeuren wordt of door de Alg. Synode of door de leden der Vereeniging of door zichzelf verkozen. Ook de geschiedenis leert niet, dat de Kerk altijd eene eigene inrichting tot opleiding harer dienaren moet hebben.

c. Wij mogen zelfs nog verder gaan. Eene Kerk, die hare roeping verstaat, kan op den duur met een Seminarie of Theol. School niet tevreden zijn. De verhouding, waarin de Openbaring tot de wetenschap staat, eischt eene Universiteit. Die verhouding verschilt, al naar gelang men het verband verschillend denkt tusschen de eerste en de tweede schepping. Naar gereformeerd belijden nu is de herschepping geen volstrekt nieuwe schepping, die onvereenigd en onverzoend naast en buiten en tegenover de eerste schepping blijft staan, maar eene *her*schepping van wat door de zonde *wan*schapen, eene *her*vorming van wat in den val *mis*vormd werd. God heeft de wereld, en in die wereld ook de wetenschap, liefgehad; en daarom is ook Christus gekomen, niet om die wereld te verderven, maar om ze te behouden en zalig te maken. Gelijk de Kerk niet is van de wereld, maar toch in haar ingaat en juist midden in die wereld

bewaard wordt van den booze; gelijk het Koninkrijk Gods uit de hemelen is, maar toch als een zuurdeesem alle koninkrijken der aarde doordringt; zoo blijft ook de Openbaring niet geisoleerd naast de wetenschap staan, maar zoekt verband met haar en werkt vernieuwend op haar in. Alle dualisme is doopersch. Alle vermenging is pantheïstisch. Maar het gereformeerd Theïsme belijdt, dat God wel oneindig verheven is boven, maar toch met zijn wezen tegenwoordig is in al het geschapene; dat het Goddelijke en het menschelijke, het hemelsche en het aardsche, niet onverzoend naast en tegenover elkander blijven staan maar zonder vermenging, op de nauwste wijze vereenigd worden; en dat dus ook de Openbaring niet in eigen kring zich terugtrekt maar zonder zichzelve te verliezen verbinding met de wetenschap zoekt.

Inderdaad is dan ook de wetenschap der Openbaring, dat is de Godgeleerdheid, niet zonder hulp van de menschelijke wetenschappen ontstaan. In ruimeren zin kan men ook de kennis Gods bij Profeten en Apostelen Godgeleerdheid noemen. Maar die kennis is toch in de H. Schriften niet vrucht van menschelijk nadenken maar van openbaring; niet van reflexie maar van inspiratie. De waarheid is daar nog niet door het denkend bewustzijn heengegaan, nog niet in afgetrokken begrippen omgezet, nog in geen logisch samenhangend stelsel geordend; maar als bij aanschouwing, onmiddellijk gegrepen en in de concrete vormen van historie en profetie, van lied en spreuke, van brief en visioen nedergelegd. De Godgeleerdheid in engeren en meer eigenlijken zin is in de Christelijke Kerk allengs opgekomen, met behulp van de aardsche wetenschappen, die onder de leiding en algemeene werking van Gods Geest in Griekenland en Rome waren ontstaan en tot op den huidigen dag mede den grondslag vormen van onze ontwikkeling en beschaving. Niet allereerst uit behoefte, om dienaren der Kerk te kweeken, maar uit den drang om tegen de Heidensche wetenschap de Christelijke over te stellen, is de Godgeleerdheid geboren. Wel een bewijs, dat deze nog eene andere taak heeft dan de opleiding van toekomstige Bedienaren des Woords, dat het Christendom ook eene roeping heeft tegenover de wetenschap.

De Godgeleerdheid kan dan ook nu nog niet zijn, wat zij

wezen moet en niet aan hare roeping beantwoorden, wanneer zij van de wetenschappen zich afzondert en tot eigen gebied zich beperkt. Zij heeft geen rust, voordat zij eene plaats te midden harer zusteren in de Universiteit heeft ingenomen. Wel is zij, evenals de Kerk en het Godsrijk, iets gansch bijzonders en eigenaardigs; eene zelfstandige wetenschap, met een eigen beginsel, voorwerp en doel, ja meer nog, zij is eene heilige wetenschap. Maar heilig is zij, niet afgescheiden; rein en onbesmet zich bewarende, geeft zij zichzelve toch ook; zij is niet uit de wereld, ook niet uit de wereld van het menschelijk denken, maar zij sluit evenmin achter een hoog opgetrokken muur des afscheidsels van die wereld zich af. Zij doet als Jezus, die uit den hemel, toch in deze wereld is neergedaald, die afgescheiden van de zondaren, toch met hen gemeenschap zocht, om hen te behouden en zalig te maken.

Zoo, opgenomen in den kring der Universitaire wetenschappen, kan de Godgeleerdheid ook eerst hare taak vervullen in betrekking tot de opleiding van de aanstaande dienaren der Kerk. Want die dienaren hebben immers het woord te brengen niet aan menschen, die in cellen, kloosters en woestijnen zich hebben afgezonderd, maar aan menschen die midden in het gewoel der wereld leven en lijden. Aan allerlei rangen en standen, aan rijken en armen, aan beschaafden en onbeschaafden, aan wijzen en eenvoudigen moet het Evangelie worden verkondigd; en aan ieder in zijne taal en naar zijne behoefte. De prediker des Evangelies moet den Joden een Jood, den Grieken een Griek, en allen alles worden, opdat hij er eenigen behouden mocht. En voor de opleiding tot die taak is een Seminarie of eene Theol. School niet voldoende en niet geschikt. Een Seminarie is naar het hart van Rome, dat in den priester een „geestelijke" ziet, een uitsluitend kerkelijk persoon, afgescheiden van de wereld en daarom aan het coelibaat onderworpen. Kloosterachtige opvoeding en klerikale opleiding zijn daar geheel op heur plaats. Maar het gereformeerde Protestantisme wil iets anders; het ziet in de bedienaren des Woords geen „geestelijken" maar menschen, wien niets menschelijks vreemd is, die echter alles heiligen door het woord van God en door het gebed. Het kan daarom ook bij eene Theol. School niet blijven staan,

maar streeft krachtens zijn beginsel naar eene Vrije Christelijke Universiteit.

Dat dan ook zulk eene Christelijke Hoogeschool ongeoorloofd of ook niet dringend noodig zou wezen, durft schier niemand beweren. Maar in de practijk deinzen velen terug, of willen althans naast de Vrije Universiteit nog de Theol. School laten bestaan. De kleinheid der kracht maakt echter het instandhouden van twee zulke kostbare inrichtingen ondoenlijk. En al is de Vrije Universiteit nu nog maar eene Universiteit in naam, verdeeling of onttrekking der aanwezige krachten zou daarom juist te minder kunnen worden verantwoord.

§ 6. Het Reglement.

a. Geschiedenis van het Reglement.

De eerste Afgescheidenen beweerden, dat zij door de Ned. Herv. Kerk te verlaten en terug te keeren tot de leer, tucht en dienst der vaderen, de eigenlijke en ware voortzetting van de Gereformeerde Kerk in Nederland waren. Zij scheidden zich toch niet van de ware Geref. Kerk noch van de ware Gereformeerden, maar alleen van de Synodaal Hervormde of liberale Kerk. Zij waren dus niets nieuws; veeleer was die Synodale Kerk iets nieuws. Zij hielden zich aan de belijdenis, liturgie en Kerkenorde der Geref. Kerk en konden niets anders dan deze stukken aan den Koning overleggen; reglementen, statuten enz. hadden zij niet. Zij maakten aanspraak op den naam Gereformeerd en op de goederen der Geref. Kerk, en wilden niet als een nieuw genootschap bij de Regeering erkenning vragen of bekend staan.

Maar de Regeering erkende die aanspraken niet, en verklaarde bij besluit van 11 Dec. 1835 de feitelijk opgerichte gemeenten als onwettig niet te kunnen dulden. En bij besluit van 5 Juli 1836 zeide de Regeering, de nieuwe gemeenten alleen dan te willen erkennen en van vervolging te ontslaan, wanneer zij *a* zich tot den Koning wendden met overlegging van haar reglementen, *b* dat deden bij een door alle leden persoonlijk onderteekend adres, waarvan de naamteekeningen nog moesten gecertificeerd zijn door den burgemeester, *c* zich onthielden van

titel of naam, waarop het Ned. Herv. Kerkgenootschap aanspraak bezit, *d* nooit aanspraak maakten op eenige bezittingen, inkomsten en rechten der Herv. Kerk, en *e* zelf zouden voorzien in de behoeften van eeredienst en armen. Op deze voorwaarden werd erkenning aangevraagd en verkregen door de Christelijke Afgescheidene Gemeente te Utrecht den 14den Febr. 1839. En de meeste gescheidene gemeenten volgden dit voorbeeld.

Met de regeering van Koning Willem II hield de vervolging ook voor de niet erkende gemeenten op. Allengs groeiden de gemeenten geestelijk steeds inniger saam, en in 1854 kreeg die geestelijke eenheid na velerlei verdeeldheid en twist haar beslag in de oprichting der Theol. School te Kampen. Maar, nadat den 10den Sept. 1853 eene wet op de Kerkgenootschappen was uitgevaardigd, voelde men op de Synode te Zwolle in 1854 behoefte, om die allengs verkregene geestelijke eenheid ook in de sfeer van het recht erkend te zien. Zelfs werd op die Synode daarvoor reeds een reglement ontworpen. Dit reglement is toen, onderteekend door de Kerkeraden van 165 gemeenten, door den Kerkeraad van Kampen aan de Regeering opgezonden. Maar in art. 1 noemden zij zich de Christ. Afgesch. Gereformeerde Kerk, en in de toeëigening van den naam Gereformeerd had de Regeering toenmaals nog bezwaar.

Zoo bleef de zaak hangende tot 1869. In dat jaar kwam op de Synode te Middelburg de vereeniging tot stand tusschen de Christ. Afgesch. Gemeenten en de Gemeenten der Geref. Kerk onder het Kruis. Hier werd besloten, om samen onder den naam Christ. Geref. Kerk kennis van bestaan aan de Regeering te geven. Eene commissie werd benoemd, om deze zaak uit te voeren. Een reglement, grootendeels naar dat van 1854 ontworpen, werd bij de Regeering ingediend. En met uitzondering van enkele gemeenten, gaven alle aan de Regeering kennis van bestaan als Gemeenten der Christ. Geref. Kerk. Gemeenten, die later ontstonden, gaven van haar bestaan kennis door bemiddeling van de Synodale Commissie; waarop de Regeering niets anders antwoordt dan, dat de gemeente te... bij de Regeering bekend staat als plaatselijke gemeente van de Christ. Geref. Kerk in Nederland.

b. Het Reglement.

Het reglement, waarbij de Christ. Geref. Kerk in 1869 kennis van haar bestaan gaf aan de Regeering, is van den volgenden inhoud:

Reglement op de inrichting en het bestuur der Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland.

Art. 1. De Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland erkent volledig en zonder eenige zinsbehouding als uitdrukking van haar geloof: de Nederlandsche geloofsbelijdenis, vervat in de 37 artikelen, den Heidelbergschen Catechismus en de leerregels vastgesteld in de synode van Dordrecht 1618 en 1619.

In de openbare godsdienstoefening gebruikt zij de formulieren van den Doop, Avondmaal, Oefening der kerkelijke tucht, bevestiging der kerkedienaren en inzegening des huwelijks, die in de Synode van 1618 en 1619 zijn goedgekeurd.

In het bestuur der Kerk wordt, zooveel de omstandigheden het niet verhinderen, de Kerkorde gevolgd van de Synode van 1618 en 1619.

Art. 2. Allen die vrijwillig tot deze Kerk toetreden, en de kinderen, die door den doop hare gemeenschap zijn ingelijfd, of voor zoover zij met hunne ouders zijn overgekomen, worden als leden der Kerk erkend en beschouwd tot hare gemeenschap te behooren.

Deze alle blijven tot de Christelijke Gereformeerde Kerk behooren, zoolang zij niet duidelijk toonen zich van haar af te scheiden of door het bevoegde Kerkbestuur van het lidmaatschap zijn vervallen verklaard.

Stemgerechtigd zijn alle manslidmaten der gemeente, die belijdenis des geloofs hebben afgelegd en niet onder censure staan, en, wat de stoffelijke belangen betreft ook de meerderjarige mansdoopleden, die in sommige gemeenten bij de wijziging van dit Reglement, stembevoegdheid bezitten.

Art. 3. Ingevolge de Kerkorde, vermeld in art. 1 wordt het bestuur over de bijzondere gemeenten geoefend door de Kerkeraden; met betrekking tot eenige gemeenten gezamenlijk in een gedeelte van een provincie, door de Classicale Vergaderingen; voor zooveel al de gemeenten in een Provincie betreft, door de

Provinciale Vergaderingen; en wat aangaat de geheele Christelijke Gereformeerde Kerk, door de Algemeene Synode.

Art. 4. De Algemeene Synode wordt, in gewone omstandigheden alle drie jaren gehouden.

Art. 5. De Algemeene Synode benoemt eene Synodale Commissie, bestaande uit drie leden, waarvan om de drie jaren één lid volgens rooster aftreedt, zonder dadelijk herkiesbaar te zijn.

Aan deze Commissie is de uitvoering opgedragen van alles wat de Synode haar in last geeft.

Verder is haar opgedragen de behartiging van alles wat uit de betrekking der Christelijke Gereformeerde Kerk tot de Regeering voortvloeit, en van hetgeen haar door eenige Provinciale Vergadering wordt opgedragen.

Door eenige Provinciale Kerkvergadering tot eenige zaak, die de Kerk in het gemeen aangaat, aangezocht zijnde, handelt zij daarover gelijk zij nuttig en goed oordeelt, zonder evenwel eenige kerkelijke vergadering in hare handelingen te belemmeren.

Tevens ontvangt zij de stukken, die uit het buitenland aan de Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland gericht worden, en brengt die ter kennis waar het behoort.

In eenig weekblad geeft zij kennis van al hetgeen zij ter kennis van de gemeenten meent te moeten brengen, terwijl zij aan de Synodale Vergadering verslag doet van al hare werkzaamheden, gedurende den tijd van de eene Synode tot de andere.

In gewone omstandigheden houdt zij jaarlijks ééne bijeenkomst op de plaats harer vestiging, en wel te Amsterdam.

Art. 6. Elke afwijking tegen de bepalingen van het voorgaande artikel maakt de handeling der Synodale Commissie voor de Kerk krachteloos.

De Commissie ad hoc:

(was get.) S. van Velzen.
A. Brummelkamp.
H. de Cock.
J. H. Donner.
N. H. Dosker.
W. H. Gispen.
W. G. Smitt.

c. Bezwaren tegen het Reglement.

Van 1870 tot 1886 heeft de Christ. Ger. Kerk onder dit reglement geleefd en er niet het minste nadeel van ondervonden. De meeste leden wisten zelfs niet van het bestaan van dat reglement. Maar van 1886 af werd het in eens door de Kerken in doleantie uit zijn schuilhoek te voorschijn gebracht en aan eene strenge kritiek onderworpen. De gewichtige bedenkingen, die ertegen werden ingebracht, zijn vooral de volgende:

a. Het reglement van 1869, ofschoon iets beter dan dat van 1854, is geen reglement maar een statuut, d. w. z. grondslag van de rechtspersoonlijkheid der Kerk in de sfeer van den Staat. Blijkens het opschrift bevat dat reglement toch de bepalingen omtrent inrichting en bestuur der Christ. Geref. Kerk. Daardoor wordt in ieder geval de schijn geboren, alsof het reglement en niet de Kerkenordening van Dordrecht de wet is, waarnaar de Christ. Ger. Kerk leeft. Het reglement is dus eene tweede Kerkenorde naast en boven die van Dordt, dringt deze laatste feitelijk op den achtergrond en zou zonder twijfel voor den Rechter ingeval van proces het laatste woord behouden.

b. De inhoud van het reglement is in veel opzichten met de Dordsche Kerkenorde in strijd. 1° Het reglement bezigt een ander spraakgebruik; het noemt gemeente wat Dordt Kerk noemt, en spreekt van Kerk als geheel, waar Dordt van Kerken in het meervoud spreekt. 2° Het reglement gaat van het geheel, de Kerk uit, en daalt dan af tot de deelen; Dordt gaat uit van de deelen, de plaatselijke Kerken, en klimt op tot het geheel. 3°. De samenstellende deelen van het geheel zijn bij Dordt de plaatselijke Kerken; bij het reglement de leden. 4°. Dordt spreekt van Kerken, die in meerdere vergaderingen samenkomen en als zoodanig zeggenschap hebben over de plaatselijke Kerken; het reglement spreekt van besturen, laat het bestuur over eene gemeente uitoefenen door een Kerkeraad, over een groep van gemeenten door classes en Provinciale vergaderingen, en over heel de Kerk door de algemeene Synode. 5°. En eindelijk laat het reglement die bestuursmacht ten slotte uitloopen in eene Synodale Commissie, die aanblijft, wier macht

zeer vaag is omschreven en die alle voorkomende zaken met de Overheid te regelen heeft.

Alles te zamen genomen, voert het reglement een ander Kerkrecht in dan het Gereformeerde, namelijk het collegiale, waarbij de Kerk wordt beschouwd als eene vereeniging van leden, die kunnen intreden en uitgaan naar welgevallen, en leden zijn van het geheel eer zij leden zijn van de plaatselijke deelen.

De bezwaren der Ned. Geref. Kerken gelden echter niet alleen *het* maar ook *een* reglement, niet het reglement van 1869, maar elk reglement waarbij een Geref. Kerk naar de wet op de Kerkgenootschappen van 10 Sept. 1853 kennis van haar bestaan geeft aan de Regeering. Immers dit is de bewering der Kerken in doleantie: het genootschap van 1816 is geheel onwettig ingevoerd en mist recht van bestaan. De plaatselijke Kerken hebben daarom niet alleen naar Gods Woord den plicht, maar ook naar kerkelijke wetten het recht, om dat onrechtmatig ingedrongen genootschap weer ter zijde te dringen, om dat juk af te schudden, dat net van zich te werpen en dien band te verbreken. De rechters hebben deze rechtsbasis der Doleerenden nu wel niet willen erkennen, ja zelfs niet eens in aanmerking genomen; stilzwijgend hebben zij het genootschap van 1816 als uitgangspunt en rechtsgrond van te voren aanvaard, zonder naar het recht ervan onderzoek te doen; en geen wonder dus, dat alle processen ten nadeele van de Doleerenden uitvielen.

Maar hoe dit zij, de Kerken in doleantie beweren op dezen grond de eigenlijke, ware, historische, plaatselijke Kerken te zijn, die alleen het onrechtmatige weer uitbanden. En zij mogen naar hare overtuiging deze aanspraak niet laten varen. Daarom kunnen zij ook geen kennis van haar bestaan aan de Regeering geven naar de wet op de Kerkgenootschappen van 1853. Want deden zij dat, dan werden zij een nieuwe Kerk naast de bestaande plaatselijke Hervormde Kerk; en dat juist beweren zij niet te zijn, zij zijn geen nieuwe Kerken, zij zijn dezelfde oude Geref. Kerken. Gaven zij nu toch bij de Regeering zich als nieuwe Kerken aan naar de wet van 1853, dan deden zij in de sfeer van het recht iets dat met haar eigen bewering en aanspraak in strijd was, dan waren zij dus onwaar, vertoonden zich voor de Regeering in eene valsche gedaante, gaven zij een

valsch getuigenis van zichzelven en zondigden dus tegen het negende gebod uit des Heeren wet.

Ziedaar het voornaamste bezwaar, dat van doleerende zijde tegen de rechtspersoonlijkheid eener Geref. Kerk naar de wet van 1853 ingebracht wordt. Het gewicht ervan kan door de Christ. Geref. Kerk te beter worden gevoeld, omdat zij zelve als Afgescheidene Kerk van 1834 tot 1839 een bijna gelijk bezwaar tegen het aanvragen van rechtserkenning heeft gekoesterd en ook na die aanvraag in 1839 deze daad nog langen tijd heeft betreurd, of in ieder geval heeft verontschuldigd.

Zoolang nu de Ned. Geref. Kerken dit standpunt blijven innemen, maar in haar rechten en aanspraken bij de Regeering en de rechterlijke macht geen gehoor vinden, behelpen zij zich ter verzekering harer goederen met de „Kerkelijke Kas". Zij richten deze op, niet omdat zij ze zoo goed vinden, maar omdat zij geen ander beter middel weten. Dezelfde leden, die met de reformatie medegaan, vormen tegelijk eene vereeniging in het bezit van zekere goederen. Het zijn dezelfde menschen, maar in verschillende kwaliteit. De vereeniging „Kerkelijke Kas" heeft het bezit en beheer der kerkelijke goederen. Het bestuur dier kas kan naar art. 3 der algemeene bepalingen elk, dien het verkiest, als lid weren, tenzij een huishoudelijk reglement het anders bepale. En het kan, indien het misbruik wilde maken van zijne macht, in toom gehouden worden door de kerkelijke tucht, wier toepassing terstond het lidmaatschap der vereeniging vervallen doet (Huishoud. Regl. art. 7 en 11). De kerkelijke kas is dus vooral in twee opzichten merkwaardig: Zij en niet de Kerk is bezitster en beheerster der kerkelijke goederen, en het bestuur dier vereeniging wordt ten slotte door de Kerkelijke tucht in bedwang gehouden.

d. Beoordeeling dier bezwaren.

1°. De aanmerkingen op het reglement als statuut, en op zijn inhoud zijn niet van gewicht ontbloot. De verkeerde werking van het reglement is in de Christ. Ger. Kerk wel niet gevoeld, omdat men feitelijk toch naar de Dordsche Kerkenorde leefde. Maar er komen in het reglement toch uitdrukkingen voor, die

niet in elk opzicht te verdedigen zijn en in geval van verschil tot moeilijkheden aanleiding zouden kunnen geven. Ook al wilde de Christ. Ger. Kerk van haar rechtspersoonlijkheid naar de wet van 1853 geen afstand doen, dit reglement van 1869 zou toch in ieder geval algeheele wijziging behoeven.

2°. Voorts laat de omschrijving van de macht en bevoegdheid der Synodale Commissie in het reglement te wenschen over. Volgens art. 5 al. 3 behartigt zij toch alles, wat uit de betrekking der Christ. Ger. Kerk tot de Regeering voortvloeit, en volgens al. 4 van dat artikel handelt zij op verzoek van ééne enkele Prov. Vergadering zelfs in zaken die geheel de Kerk aangaan, „gelijk zij nuttig en goed oordeelt". Nu zijn er rechtsgeleerden, die in deze beide bepalingen geen gevaar zien. Want ten aanzien van het eerste is onder de bestaande wetgeving de betrekking tusschen Kerk en Regeering van zoo gering belang en beteekenis, dat de behartiging van hetgeen daaruit voortvloeit geen macht aan de Syn. Commissie geven kan. Meer gevaar zou er in alinea 4 kunnen schuilen in de woorden „gelijk zij nuttig en goed oordeelt"; maar deze worden beperkt en verbeterd door de bijvoeging: „zonder evenwel eenige kerkelijke vergadering in hare handelingen te belemmeren." Elke kerkelijke vergadering is dus vrij, zich al dan niet bij de besluiten en handelingen der Syn. Commissie neer te leggen. Maar tegen dezen staan andere rechtsgeleerden over, die de macht der Syn. Commissie te groot en te weinig omschreven achten.

Nog eene andere bedenking wordt tegen die Syn. Commissie ingebracht. Artikel 5 al. 1 van de Wet op de Kerkgenootschappen van 10 Sept. 1853 luidt: Synodale Vergaderingen en hoofden, die Kerkgenootschappen vertegenwoordigen of besturen, behoeven Onze goedkeuring op de plaats der vestiging. In verband met dit wetsartikel meenen sommigen, dat de Syn. Commissie door de Regeering wel eens kon beschouwd worden als het vertegenwoordigend en besturend hoofd der Kerk. En indien dit het geval ware, zou de macht der Syn. Commissie zeer groot zijn en een ernstig gevaar voor de Kerk kunnen opleveren. Gelijk men toch weet, geeft elke plaatselijke gemeente van haar bestaan aan de Regeering kennis door bemiddeling der Syn. Commissie. Onderstel nu eens, dat in eene zekere

gemeente twist en scheuring ontstaat en beide partijen zich tot den rechter wenden, zou dan de Syn. Commissie voor den rechter kunnen komen met de verklaring, dat dit of dat deel der verscheurde gemeente de eigenlijke gemeente is der Christ. Ger. Kerk, die door bemiddeling van haar (de Syn. Commissie) aan de Regeering kennis gaf van haar bestaan; en zou de rechter die verklaring als afkomstig van het vertegenwoordigend en besturend hoofd der geheele Kerk (de Syn. Commissie) aannemen en daarnaar uitspraak doen, en dus dat door de Syn. Commissie aangewezene deel der gemeente terstond en zonder meer in het bezit der goederen stellen? Indien dit zoo ware, en de Regeering in de Syn. Commissie een zoodanig bestuur der gansche Kerk zag, dan zou het verbreken van het Kerkverband, om welke plichtmatige reden ook, door de Syn. Commissie ten allen tijde kunnen worden belet, en de goederen steeds voor het Genootschap behouden worden, zooals in het Ned. Herv. Genootschap tegen de Gescheidenen van 1834 en de Doleerenden van 1886 is geschied.

Niemand zal ontkennen, dat dit gevaar, indien het bestaat, zeer ernstig is. Nu is wel door de rechtbank te Arnhem op 9 Maart 1865 in zake Heerde beslist, dat eene plaatselijke gemeente vrij was om uit het Kerkverband te treden; en eveneens door de rechtbank te Assen op 20 Juni 1881 in zake Nieuw-Amsterdam, dat een Kerkeraad recht heeft om voor heel de gemeente tot uittreden uit het Kerkverband te besluiten. Maar men bedenke, dat in 1865 het algemeen reglement nog niet bestond, en dat het in 1881 voor de rechtbank niet in aanmerking is gekomen. [1])

Er zijn echter rechtsgeleerden, die dit gevaar voor geheel denkbeeldig houden. De Syn. Commissie kan naar hun meening door de Regeering niet als een besturend hoofd der Kerk worden aangemerkt. De wet op de Kerkgenootschappen spreekt in art. 5 wel van hoofden *naast* Synodale vergaderingen, maar dacht daarbij aan Kerken als de Roomsche, die inderdaad een

[1]) Onder het afdrukken lezen we in de Couranten, dat de rechtbank te Almeloo den 19den Juni in zake Bijssen in tegenovergestelden zin heeft beslist en den Kerkeraad, die door de Classis gehandhaafd werd, in het gelijk heeft gesteld.

besturend hoofd hebben. Eene Synodale Commissie behoort niet onder de „hoofden," maar onder de Synodale vergaderingen thuis. Bovendien, art. 5 van genoemde wet spreekt *niet* van Synodale vergaderingen en hoofden, die Kerkgenootschappen vertegenwoordigen *en* besturen, maar: vertegenwoordigen *of* besturen. Onderstel dus al, dat de Regeering de Syn. Commissie beschouwde als een hoofd, dan zou daaruit nog niet volgen, dat het een besturend hoofd was; het kon ook een zuiver vertegenwoordigend hoofd wezen. Want art. 5 leert duidelijk, dat er ook hoofden kunnen zijn, die *alleen* vertegenwoordigen en *niet* besturen. Al werd dus ook de Syn. Commissie door de Regeering als een Hoofd beschouwd, wat echter niet het geval is; dan nog zou het reglement duidelijk aanwijzen, dat zij maar een vertegenwoordigend, en geen besturend hoofd was. Want volgens dat reglement berust het bestuur over de gansche Christ. Ger. Kerk *uitsluitend* bij de *Synode*, en is de Syn. Commissie slechts bevoegd de Kerk te vertegenwoordigen ter uitvoering en binnen de grenzen van de besluiten door de Synode genomen.

3°. Er komt nog bij, dat zulk gevaar, als naar sommiger meening in de Synodale Commissie schuilt, in dezelfde mate dreigt van elke Classicale, Provinciale en Synodale Vergadering. Immers ook elke van deze vergaderingen kan voor de Rechtbank de verklaring afleggen, welk deel van eene gescheurde gemeente zij voor de plaatselijke gemeente der Christ. Geref. Kerk erkent. En indien de rechter op grond van de rechtspersoonlijkheid der Christ. Geref. Kerk deze verklaring aanneemt en daarnaar uitspraak doet, kan ook elke Classis het uittreden uit het Kerkverband met het dreigement van het verlies der kerkelijke goederen tegenhouden of belemmeren.

Aan dit gevaar nu, dat het geheel (Classis, Prov. of Synode) het uittreden van een deel (eene plaatselijke gemeente) beletten kan, is slechts langs één van deze twee wegen te ontkomen. Men moet òf de rechtspersoonlijkheid der Christ. Ger. Kerk als één geheel prijsgeven, het algemeen reglement laten vallen en door een plaatselijk reglement vervangen. Of men moet in het bestaande reglement een artikel opnemen, waarbij het uittreden uit het Kerkverband uitdrukkelijk wordt veroorloofd. Een der geraadpleegde rechtsgeleerden formuleerde dat artikel aldus:

De gemeenten en hare leden blijven aan dit reglement onderworpen, totdat de Kerkeraad verklaart, dat de gemeente verlangt dat te doen ophouden. Het besluit van den Kerkeraad wordt aan de Synodale Commissie schriftelijk medegedeeld. Het reglement verliest voor de gemeente verbindende kracht op den dag, dat de kennisgeving door de Synodale Commissie ontvangen wordt. Deze doet hiervan aan de andere gemeenten mededeeling.

Maar welken van de beide wegen men ook insla, altijd blijft van den *rechts*band, die de gemeente omsluit, of niets of slechts de schijn over. Zonder zulk een rechtsband hebben de meerdere vergaderingen geen enkel rechtsmiddel, om haar besluiten tegen onwillige Kerkeraden uit en door te voeren. Een Kerkeraad, eene gemeente kan, zoodra iets in die besluiten niet bevalt, het Kerkverband verbreken en aan alle censuur zich onttrekken. Zonder rechtsband wordt elke plaatselijke gemeente en ook de Kerk in haar geheel eene vereeniging, die men naar willekeur en goedvinden verlaat. Alleen kan de vraag rijzen, of het goed en geoorloofd is, om hen, die niet vrijwillig blijven willen, door het rechtsmiddel van de kerkelijke goederen tot blijven te dwingen? In de eerste eeuwen der Christelijke Kerk was er geen band van staat of recht, die de Kerken omsloot. De geestelijke gemeenschap hield haar inniger samen dan Kerkenorde en reglement. En al is het, dat hij het ontbreken van zulk een rechtsband kwaadwilligen de censuur kunnen ontloopen en om allerlei willekeurige redenen de gemeenschap opzeggen; de geschiedenis leert, dat ook in menig geval gemeenten door dien rechtsband worden belet om naar Gods Woord en naar de belijdenis der Kerk met valsche en onwettige besturen te breken. Het Hervormd Genootschap geeft hiervan een allerdroevigst voorbeeld. Zoo schijnt dus elk algemeen reglement vele bezwaren te ontmoeten, tenzij het door een artikel, waarin het verbreken van het Kerkverband vrijgelaten wordt, zichzelf krachteloos make en vernietige.

4°. Dit wordt nog aangedrongen door de volgende overweging. Niemand kan ontkennen, dat de wet van 10 Sept. 1853 het model van de Kerkgenootschappen gezocht heeft in eene collegialistische vereeniging. Het spraakgebruik en de gedach-

tenkring der wet zooals: Kerkgenootschap, inrichting, bestuur, plaats van vestiging enz. past niet bij eene Gereformeerde Kerk, maar sluit als een bus op eene vereeniging of genootschap. Indiening van een reglement, dat hoe ook opgesteld aan de wet van 1853 voldoet, heeft altijd voor eene Geref. Kerk iets tegen; een reglement onderstelt eene permanente commissie, die aan 't hoofd der vereeniging staat. Sommige rechtsgeleerden, die volstrekt geen gereformeerde sympathieën hebben, erkennen dit volmondig. Een reglement verwekt bovendien altijd den schijn, alsof het een tweede Kerkenorde is. Immers, als men boven een reglement, welk ook, schrijft: Reglement op de inrichting en het bestuur der Christ. Geref. Kerk, dan moet ieder gaan denken, dat dat reglement nu eigenlijk de bepalingen omtrent inrichting en bestuur dier Kerk bevat. En dat juist wil de Christ. Geref. Kerk niet; de bepalingen omtrent haar inrichting en bestuur zijn niet in het reglement maar in de Dordsche Kerkenorde vervat. Nu kan men wel dat reglement zoo klein en nietszeggend mogelijk maken; men kan er zelfs eene bepaling in opnemen, dat in het bestuur der Kerk de Kerkenorde van Dordrecht gevolgd wordt. Maar daarmee wordt de principieele fout, het uitgangspunt niet goed gemaakt. Elk reglement op de inrichting en het bestuur der Kerk is, hoe nietszeggend en zinledig men het ook make, in beginsel een opzijzetten en terugdringen van de Dordsche Kerkenorde.

Natuurlijk geldt dit bezwaar evenzeer een eventueel plaatselijk als een algemeen reglement. En daarom ware het verreweg het beste, om het gansche reglement uit de wereld te helpen en ook door geen plaatselijk reglement te vervangen. Maar is dat mogelijk, zonder de rechtspersoonlijkheid en daarmede alle rechtszekerheid voor de kerkelijke goederen te verliezen, of zonder andererzijds de toevlucht te moeten nemen tot een soortgelijk hulpmiddel als de Kerkelijke Kas?

De wet van 1853, naar hoe ongelukkig model ook geknipt, heeft zonder twijfel de bedoeling en spreekt het in art. 1 ook duidelijk uit, dat de Kerken geheel vrij blijven in haar inrichting en bestuur. Naar dat artikel kan de wet niet eischen, dat eene Kerk een bestuur instelle, dat zij niet heeft en niet hebben mag. Ja, met geen enkel woord wordt door die wet van

eenige Kerk de indiening van een reglement naast en boven de Kerkenorde geëischt. De wet vordert alleen overlegging der „bepalingen omtrent de inrichting en het bestuur." En die bepalingen behoeven niet door de Overheid goedgekeurd, maar alleen aan haar overhandigd te worden. Alleen voorzoover er onder die bepalingen eenige mocht zijn, welke de medewerking van het Staatsgezag vereischt, is Koninklijke goedkeuring noodig.

Nu ware het, indien de wet het toelaat en de Regeering er mede tevreden is, verreweg het eenvoudigste, om alleen de Dordsche Kerkenorde bij de Regeering in te dienen als het eenig reglement, waarnaar de Christ. Geref. Kerk leeft. En dit zou ook veel gemakkelijker zijn dan, gelijk wij later zien zullen, de intrekking van het algemeen reglement. Want deze verandering zou kunnen plaats hebben in den vorm van *wijziging* van het reglement. Onderstel eens, dat alle gemeenten der Christ. Ger. Kerk hare toestemming gaven, dan zou de eerstkomende Synode eenvoudig aan de Regeering hebben te berichten, dat de dusver geldende bepalingen betreffende inrichting en bestuur gewijzigd waren. Zij zou dan aan de Regeering indienen de Dordsche Kerkenorde en daarboven schrijven, wat nu boven het reglement staat: „Bepalingen betreffende inrichting en bestuur der Christ. Ger. Kerk;" zij zou heel het reglement weglaten, want de Dordsche Kerkenorde ware nu haar reglement. Alleen zou zij dan sommige artikelen van die Dordsche Kerkenorde uitdrukkelijk moeten schrappen of wijzigen, en niet met eene algemeene uitdrukking als nu in art. 1 van het reglement staat, „voorzooveel de omstandigheden het niet verhinderen" er zich van mogen afmaken en alzoo zich misschien later in moeite brengen. Dan ware de gansche zaak in orde, de rechtspersoonlijkheid behouden, het reglement verdwenen, aan alle kritiek op de inrichting der Christ. Ger. Kerk de grond ontnomen.

5°. Maar ook hierbij stuiten wij op twee moeilijkheden. Ten eerste zijn er rechtsgeleerden die beweren, dat heel de wet op de Kerkgenootschappen van 1853 eene fictie is, en dat eene Kerk, die de bepalingen omtrent haar inrichting en bestuur overeenkomstig die wet aan de Regeering mededeelt, daardoor nog volstrekt geen rechtspersoonlijkheid verkrijgt. De indiening van die bepalingen naar de wet van 1853 maakt wel, dat eene

Kerk nu bij de Regeering *als eene Kerk bekend staat;* maar heett met rechtspersoonlijkheid en het optreden in rechten niets te maken. Rechtspersoonlijkheid heeft eene Kerk, ook al heeft zij volstrekt niet aan de wet van 1853 voldaan, of kan zij alleen verkrijgen door erkenning aan te vragen naar de wet van vereeniging en vergadering van 22 April 1855.

Dit gevoelen is niet van gronden ontbloot, wordt door vele rechtsgeleerden omhelsd en is zelfs door sommige rechtbanken in vonnissen uitgesproken. Het is volkomen waar, dat kennisgeving naar de wet van 10 Sept. 1853 eene Kerk niet doet ontstaan of bestaan maar alleen bij de Regeering bekendmaakt. Maar die kennisgeving heeft dan toch altijd dit voordeel, dat zij eene Kerk terstond door heel het land heen bij de Regeering bekend doet staan, en bij het eventueel optreden in rechten van zulk eene Kerk, haar van den last ontslaat, om eerst nog eens te bewijzen dat zij is en wie zij is. Vandaar dat andere rechtsgeleerden oordeelen, dat kennisgeving naar de wet van 10 Sept. 1853 wel ter dege rechtspersoonlijkheid verleent; en dat wederom anderen, toegevende dat rechtspersoonlijkheid niet naar de wet van 10 Sept. 1853 kan verkregen worden, eischen dat eene Kerk die rechtspersoonlijkheid verkrijge evenals elke vereeniging naar de wet van 22 April 1855.

Een andere moeilijkheid is, dat, al diende de Christ. Ger. Kerk op haar eerstkomende Synode alleen de gewijzigde Dordsche Kerkenorde bij de Regeering in, daarmede de Ned. Ger. Kerken nog niet geheel zouden zijn tevreden gesteld. Immers, al waren de bepalingen omtrent inrichting en bestuur der Christ. Ger. Kerk dan ook al zoo gewijzigd, dat daarop geene bedenking meer was te maken; de rechtspersoonlijkheid der Christ. Ger. Kerk als geheel bleef toch bestaan. En dat is even groot bezwaar voor die Kerken, als de inhoud van het thans bestaande reglement. Als rechtspersoonlijkheid treedt de Christ Ger. Kerk dan toch in elk geval *naast* de Ned. Herv. Kerk als eene nieuwe Kerk op. En daarin hebben de Ned. Ger. Kerken juist overwegend bezwaar; zij willen, als de oude oorspronkelijke historische plaatselijke Kerken niet *naast* de Herv. gemeenten als nieuwe Kerken bij de Regeering bekend staan. Vandaar dat zij, ten einde klassikaal en synodaal met de Christ. Ger. Kerk te

vereenigen, algeheele intrekking van het algemeen reglement eischen; gelijk zij krachtens hetzelfde beginsel later, om ook plaatselijk met de Christ. Geref. Gemeenten te kunnen samensmelten, intrekking van dat plaatselijk reglement zullen moeten eischen, dat zij nu voorloopig nog toestaan.

Nu is zooveel wel duidelijk, dat het bestaan en de bloei der Christ. Ger. Kerk niet hangt aan de erkenning in de sfeer van het recht en den Staat. Ter wille der vereeniging zou dus die eisch kunnen ingewilligd worden; indien de intrekking van het algemeen reglement maar mogelijk is, de rechtszekerheid der algemeene goederen geen schade lijdt, en het plaatselijk reglement de Christ. Ger. Gemeenten niet in gelijke of nog erger conditie brengt dan nu het algemeen reglement de Christ. Ger. Kerk in haar geheel.

Dat moet thans worden onderzocht.

e. Intrekking van het algemeen Reglement.

De vraag, hoe dit reglement uit de wereld te krijgen, is gemakkelijker gesteld dan beantwoord. In het reglement zelf is daarvoor niet gezorgd en daarover niets bepaald. Als dan ook de Christ. Geref. Kerk het reglement wilde behouden, zou er toch een slotartikel in dienen opgenomen te worden, dat in zulk een toch altijd mogelijk geval voorzag. Zulk een artikel is door een rechtsgeleerde aldus geformuleerd: „Dit reglement vervalt, wanneer het aantal der daaraan onderworpen gemeenten tot.... is gedaald. Zoodra de Synodale Commissie bevindt, dat dit geval aanwezig is, geeft zij daarvan aan de Regeering en aan de overgebleven gemeenten schriftelijk kennis en benoemt tegelijkertijd eene Commissie van vijf personen, aan wie is opgedragen, omtrent de Theol. School, de zending enz. en de voor deze instellingen bestaande fondsen de noodige schikkingen vast te stellen."

Wijl nu in het reglement niets bepaald is over de wijze, waarop het kan worden ingetrokken, ligt het voor de hand te denken, dat het slechts op diezelfde wijze ingetrokken kan worden als waarop het ingevoerd en aangenomen is. Het is ingevoerd, doordat iedere gemeente afzonderlijk door middel van de Syn. Commissie aan de Regeering berichtte, dat zij bekend wilde staan bij de Regeering als plaatselijke gemeente der

Christ. Ger. Kerk. Elke plaatselijke gemeente moet dus nu ook weer door de Syn. Commissie aan de Regeering kennis geven, dat zij zoo niet langer wenscht bekend te staan. Onderstel, dat alle gemeenten hiertoe bereid waren en dit verklaarden, dan zou de eerstkomende Synode niets hebben te doen dan dit door alle gemeenten genomen besluit op te maken en door de Syn. Commissie aan de Regeering mede te deelen. Dan zou, zoodra de Regeering dit besluit vernam, het reglement vervallen zijn, en de rechtspersoonlijkheid der Christ. Geref. Kerk als één geheel opgehouden hebben te bestaan. Nu zijn er rechtsgeleerden, die oordeelen, dat het voldoende ware, als de Synode der Christ. Ger. Kerk een besluit tot intrekking van het reglement nam en daarvan bericht gaf aan de Regeering; en dat het dus volstrekt niet noodig is, dat alle gemeenten er zich eerst over uitspreken en hare toestemming geven. Zij gronden deze bewering hierop, dat de Synode niet is een bestuur van eene vereeniging, maar de gemeenten zelven, in haar hoogste vergadering vertegenwoordigd. En werkelijk schijnt het, dat de Regeering zelfs met zulk een besluit der Synode tevreden zou zijn en daarop het reglement zou doen vervallen, zonder te vragen of de gemeenten er wel mede instemden. Maar al zouden rechtsgeleerden en Regeering zulk een besluit der Synode ook erkennen, de Synode der Christ. Ger. Kerk zal zulk een besluit zeker niet willen en niet durven nemen, zonder de gemeenten eerst te hebben gehoord; deze hebben alle hoofd voor hoofd het reglement aanvaard, het is billijk, dat zij ook alle hoofd voor hoofd het intrekken.

Indien dus mag aangenomen worden, dat de gemeenten zich eerst moeten uitspreken of zij bereid zijn tot intrekking van het reglement, dan rijst er aanstonds eene zeer moeilijke vraag. De mogelijkheid bestaat, dat eenige of zelfs vele — op het aantal komt het niet aan — gemeenten vóór de intrekking stemmen, maar andere er zich beslist tegen verklaren, wat dan? Blijft dat tegenstemmende aantal gemeenten dan de Christ. Geref. Kerk, en dus in het bezit van de goederen, die thans op naam der Christ. Geref. Kerk staan?

Er zijn daarover onder de rechtsgeleerden twee meeningen. Sommigen meenen, dat plaatselijke gemeenten zich niet zouden

kunnen verzetten tegen intrekking van het reglement, als de Synode daartoe op wettige wijze, zij het ook met meerderheid van stemmen besloot. Zulke gemeenten zouden dan ook niet meer de Christ. Geref. Kerk zijn, zij zouden geen aanspraak kunnen maken op de goederen der Christ. Ger. Kerk, maar wel zouden zij kunnen eischen verdeeling der algemeene goederen en uitkeering van het haar daaruit toekomend aandeel.

Maar andere rechtsgeleerden oordeelen anders en veel ongunstiger over dit geval. Men bedenke wel, zeggen zij, het gaat niet om wijziging maar om intrekking, om vernietiging van het algemeen reglement. Voor wijziging is meerderheid van stemmen voldoende, maar alzoo niet voor intrekking van het reglement, dat is, voor ontbinding der Christ. Geref. Kerk als rechtspersoonlijkheid. Elke gemeente, die toetrad tot het verband der Christ. Ger. Kerk, is vrijgebleven om uit te treden als zij verkiest. Maar de meerderheid der gemeenten kan nooit vernietigen den band, dien de minderheid heett aangenomen en wil blijven behouden. De gemeenten, die het reglement intrekken, verlaten daarmede de Christ. Geref. Kerk gelijk die bestaat voor de Regeering; maar de overige gemeenten, die het reglement handhaven, blijven vanzelf de Christ. Geref. Kerk en behouden de goederen die op haar naam staan. Zij zetten het leven der Christ. Geref. Kerk als rechtspersoonlijkheid voort. In elk geval, hoe het ook loope, zou deze kwestie, indien de gemeenten niet toestemden in de intrekking van het reglement, tot lastige, langdurige en onaangename processen aanleiding kunnen geven.

Zoo ziet men, dat de intrekking van het reglement niet wel mogelijk is dan met toestemming van al de gemeenten. Op ééne wijze slechts zou aan deze voorwaarde te ontkomen zijn. Voor wijziging van het reglement is de meerderheid der stemmende gemeenten voldoende. Er zou dus eerst aan de gemeenten kunnen worden voorgesteld, om het reglement te wijzigen en er een artikel in op te nemen, ongeveer van dezen inhoud: „Dit reglement wordt ingetrokken en wordt beschouwd vervallen te zijn, als twee derden der stemmende gemeenten er zich voor verklaren." Werd deze wijziging met twee derden der stemmen in het reglement ingebracht, dan zouden krachtens dit nieuwe artikel ook slechts twee derden der stemmende gemeenten

noodig zijn, om het reglement in te trekken en te doen vervallen. Ook al stemden dan gemeenten tegen, deze zouden toch, indien zij maar niet meer dan één derde bedroegen, het reglement niet meer kunnen handhaven, de Christ. Geref. Kerk niet meer voortzetten en geen aanspraak kunnen maken op de goederen der Christ. Geref. Kerk. Deze weg, om aan eene ernstige moeilijkheid te ontkomen, zou echter terecht aan bedekten dwang doen denken en mag daarom niet worden ingeslagen.

f. Vervanging van het algemeen door een plaatselijk Reglement.

Nog veel grooter worden de moeielijkheden als wij toekomen aan de vraag, *hoe* het algemeen reglement ingetrokken en door een plaatselijk reglement vervangen moet worden. Wij zagen, dat het indien al niet strikt noodig voor de Regeering, dan toch billijk jegens de gansche Kerk was, om eerst aan de gemeenten de vraag voor te leggen, of zij tot intrekking van het algemeen reglement bereid zijn.

Maar hoe moeten de gemeenten zich daarover uitspreken? Is de Kerkeraad alleen bevoegd tot het nemen van een besluit in deze zaak, of moeten alle stemgerechtigde leden worden gehoord? Er zijn rechtsgeleerden, die bepaald het laatste meenen, en wel op grond van art. 2 van het algemeen reglement. Daar wordt gezegd, dat zij allen leden van de Christ. Geref. Kerk zijn, die vrijwillig toegetreden, door den doop ingelijfd of met hun ouders overgekomen zijn. Van dezen zijn dan alleen die mannelijke leden stemgerechtigd, die belijdenis des geloofs hebben afgelegd en niet onder censuur staan. Duidelijk blijkt hieruit, dat in dit artikel niet het lidmaatschap eener plaatselijke gemeente, maar van de gansche Christ. Ger. Kerk wordt omschreven. De samenstellende deelen der Kerk als geheel zijn niet de plaatselijke gemeenten, maar evenals bij eene vereeniging alle leden. En op dien grond beweren nu sommige rechtsgeleerden, dat niet maar de Kerkeraden, van wie in dit artikel heel geene sprake is, maar bepaald alle leden der Kerk over de intrekking van het reglement moeten worden gehoord, evenals dit ook geschieden moet bij de ontbinding eener vereeniging.

Staan de zaken nu alzoo, dat in ieder geval over het regle-

ment geoordeeld en beslist moet worden door de stemgerechtigde leden der gemeenten, dan rijzen hierbij opnieuw eenige bezwaren.

a. Vooreerst kan de vraag worden opgeworpen, of die stemgerechtigde leden in elke gemeente nu bij meerderheid van stemmen beslissen, dan of de minderheid nog eenige rechten behoudt. En voorts ook, of leden, die niet ter vergadering, waar de beslissing genomen werd, aanwezig waren en hun stem niet uitbrachten, later nog protesteeren en reclameeren kunnen? Op deze vragen geeft het algemeen reglement wederom geen antwoord; er is daarin over dit alles niets bepaald.

b. Onderstel eens, dat de stemgerechtigde leden in eene gemeente hebben beslist om het reglement in te trekken, dan vervalt met die beslissing natuurlijk heel het reglement en dus ook artikel 2, dat de leden en het stemrecht omschrijft. Maar wie zijn daarna de bevoegde personen, om het plaatselijk reglement in te voeren? Wie hebben recht, om daarover te stemmen? Wanneer dezelfde personen, die het algemeen reglement hebben ingetrokken, ook in zake het plaatselijk reglement beslissen; kunnen dan later anderen niet zeggen, dat die personen hun stemrecht ontleenden aan een reglement dat vervallen was en niet meer bestond, en kunnen zij heel die handeling niet voor onwettig doen verklaren?

Misschien vindt men al deze bedenkingen en opmerkingen van weinig gewicht; maar in zaken, die ons met de rechtbank en de jurisprudentie in aanraking kunnen brengen, kan men niet te omzichtig zijn. Het zijn de rechtsgeleerden zelf, die al deze zwarigheden opwerpen, en ons in den weg leggen. En wij moeten trachten, om ze zoo goed mogelijk uit den weg te ruimen.

Dit kan alleen geschieden, doordat elke Kerkeraad, voordat beslist wordt over de intrekking van het algemeen en de invoering van een plaatselijk reglement, eerst door de stemgerechtigde leden laat aannemen een *Huishoudelijk Reglement*, waarin in elk geval de volgende twee artikelen zouden moeten voorkomen:

Artikel 1. Besluiten des Kerkeraads, waardoor verandering gebracht wordt in de verhouding der gemeente tot de Christelijke Gereformeerde Kerk of andere Kerkgenootschappen, behoeven de goedkeuring der stemgerechtigden.

Het schriftelijk besluit des Kerkeraads wordt op twee achtereenvolgende Zondagen in de voormiddag-godsdienstoefening in al de Kerkgebouwen, waarin zij gehouden wordt, van den kansel afgelezen en in de tusschenliggende week dagelijks voor de leden der gemeente tusschen tien uren des voormiddags en drie uren des namiddags in ieder Kerkgebouw ter lezing gelegd.

De stemming geschiedt in de vijf eerste dagen na de tweede aflezing met gesloten briefjes, die op straffe van nietigheid door den inleveraar eigenhandig onderteekend moeten zijn en enkel „*voor*" of „*tegen*" inhouden.

Het door den Kerkeraad te benoemen stembureau opent de briefjes op den laatsten dag der week.

Indien twee derden van de uitgebrachte stemmen vóór het besluit zijn, is dit dadelijk van kracht.

De uitslag wordt den volgenden Zondag medegedeeld van den kansel en het besluit terstond ter kennis van de Synodale Commissie van de Christelijke Gereformeerde Kerk gebracht.

Indien de meerderheid minder dan twee derden bedraagt, wordt den volgenden Zondag van den kansel afgekondigd dat er in de eerste dagen dezer week eene nieuwe vrije stemming zal plaats hebben.

Zijn bij deze stemming de meeste stemmen voor het besluit, zoo wordt dit voor de gansche gemeente onherroepelijk verbindend. Ingeval het besluit niet in voege voorschreven wordt goedgekeurd, vervalt het en kan hierop in de eerstvolgende drie jaren niet worden teruggekomen.

Artikel 2. Tot bijstand van den Kerkeraad bij de handelingen, wier verrichting voortvloeit uit de intrekking van het algemeen reglement, zijn stemgerechtigd allen, die onder de werking van genoemd reglement stemrecht bezaten; voorzooveel zij opkomen in de vergadering, te dien einde door den Kerkeraad bij afkondiging van den kansel minstens vier dagen te voren saamgeroepen. Indien twee derden der in die vergadering aanwezige stemgerechtigde leden de handelingen, wier inrichting voortvloeit uit de intrekking van het algemeen reglement, goedkeuren, wordt dit besluit bondig geacht.

Uit de twee artikelen van dit door rechtsgeleerden ontworpen Huishoudelijk Reglement blijkt, dat bij zoodanige regeling

de intrekking van het algemeen en de invoering van een plaatselijk reglement zonder eenig bezwaar zou kunnen voortgaan. En de rechter zou, indien eenige leden al procedeerden, ongetwijfeld aan de bepalingen van het huishoudelijk reglement zich houden en hun gehoor ontzeggen.

g. Het plaatselijk Reglement.

Het plaatselijk reglement, dat als bijlage 2 bij de Conceptakte is gevoegd, is maar een model, en kan maar behoort ook hier en daar gewijzigd te worden. De Commissie heeft enkele wijzigingen hier en daar aangebracht en stelt voor het Conceptbericht aan de Overheid, indien de gemeenten het algemeen reglement door een plaatselijk willen vervangen, aldus te lezen:

Aan den Koning!

Geeft met verschuldigden eerbied te kennen de Kerkeraad der Christelijke Gereformeerde Gemeente te....., dat onder dagteekening van ..... door de Algemeene Synodale Commissie der Christelijke Gereformeerde Kerk namens hem eene verklaring aan Z. M. den Koning is opgezonden, om ter voldoening aan art. 1 van de Wet van 10 Sept. 1853 (*Staatsblad* n°. 102) de bepalingen betreffende de inrichting en het bestuur van zijne gemeente aan de Regeering mede te deelen;

dat hij thans echter ter voldoening aan de bepaling in hetzelfde artikel luidende: „Nieuw te maken bepalingen worden mede voor of bij het in werking brengen daarvan op gelijke wijze ter Onzer kennis gebracht," de eer heeft mededeeling te doen van zijn besluit d. d..... waarbij hij nader de inrichting en het bestuur van de gemeente waarover hij gesteld is, geregeld heeft, en zulks voorzooveel noodig onder goedkeuring der meerdere vergaderingen, waaronder hij dusver ressorteerde.

Art. 1. De Christelijke Gereformeerde Kerk te..... vormt in rechten een zelfstandig Kerkgenootschap in den zin der Wet van 10 Sept. 1853 (Stbl. n°. 102.)

Art. 2. Leden dezer Kerk zijn allen, die op den dag van dit besluit op haar boeken staan ingeschreven of later daarop gebracht zullen worden, en zulks met hunne kinderen.

Dit lidmaatschap houdt op door den dood, door vrijwillige uittreding of door den kerkelijken ban. In kerkelijke vergaderingen hebben alleen die Broederen stem, die belijdenis des geloofs hebben afgelegd en niet onder censure staan. En wat de stoffelijke belangen betreft, hebben ook stem de meerderjarige mansdoopleden, die bij de invoering van dit reglement stembevoegdheid bezitten.

Art. 3. Hare Belijdenis is vervat in de Drie Formulieren van Eenigheid vastgesteld op de Synode nationaal gehouden te Dordrecht in de jaren 1618/19. Zij gebruikt de Liturgie die op deze zelfde Synode is vastgesteld. En zij leeft naar de Kerkenordening, die in onderscheidene Synoden door de Gereformeerde Kerken dezer landen is aangenomen, en laatstelijk herzien op de Synode bovengemeld. Dit laatste echter met uitzondering van die bepalingen, die volgens Synodale besluiten buiten gebruik zijn gesteld, en in afschrifte hierbij worden medegedeeld.

Art. 4. Dienvolgens wordt de regeering over deze Kerk uitgeoefend door den Kerkeraad, die gekozen wordt overeenkomstig de bepalingen van de in art. 3 genoemde Kerkenordening. Deze Kerkeraad bestaat uit zoovele dienaren, ouderlingen en diakenen als door hem bepaald zal worden.

Art. 5. Ingevolge de bepalingen vervat in Hoofdstuk *Twee* van gemelde Kerkenordening, en op de wijze daarin vastgesteld, onderhoudt deze Kerk de classicale vergaderingen, de particuliere en de generale Synode met de overige kerken dezer landen, die in Belijdenis, Liturgie en Kerkenordening met haar overeenstemmen, voorzooveel deze daartoe genegen blijken.

Art. 6. Overmits Art. 37 der gemelde Kerkenordening het wenschelijk maakt, dat de gereformeerde gezindheid in eenzelfde plaats geestelijk zooveel mogelijk onder de leiding van eenzelfde consistorie sta, behoudt de Raad dezer Kerk zich de bevoegdheid voor, om voor alle geestelijke aangelegenheden eene Combinatie aan te gaan met andere Kerkeraden, die in Belijdenis, Liturgie en Kerkenordening terzelfder plaatse met hem overeenstemmen.

Hiertoe zal alsdan met zulke Kerkeraden eene overeenkomst worden aangegaan met dien verstande: *a.* dat steeds duidelijk blijke welke Dienaren, Ouderlingen en Diakenen de regeering

dezer Kerk uitmaken en hiervoor in rechten kunnen opkomen; *b.* dat alle Dienaren, Ouderlingen en Diakenen op voet van gelijkheid zitting en stem erlangen in deze combinatie van Kerkeraden; *c.* dat de Kerkeraad der Christ. Ger. Kerk alle besluiten van dezen gecombineerden Kerkeraad, voor zooveel hem aangaat, als besluiten door hemzelven genomen erkent; *d.* dat de diaconale bezittingen van de Christ. Ger. Kerk haar uitsluitend eigendom blijve: *e.* het eigendom en beheer van haar kerkelijke goederen steeds zelfstandig blijven; en *f.* dat mogelijk voorkomende geschillen ter beslissing gebracht worden van de Classis en zoo noodig van de Synoden.

Art. 7. Al wat aan deze Kerk in eigendom reeds nu toekomt of later mocht toekomen, zal beheerd worden door den Kerkeraad, volgens bepalingen door hem zelven daaromtrent vast te stellen.

Art. 8. Dit reglement kan gewijzigd of ingetrokken worden, als twee derden der stemgerechtigde leden zulks goedkeuren.

De Kerkeraad voornoemd,
....., *Voorz.*
....., *Scriba.*

h. Gang van zaken.

Omdat de kwestiën bij het reglement zoo ingewikkeld zijn, vatten wij hier nog eens kort en duidelijk samen, hoe naar onze voorstelling de zaak in haar geheel zou moeten loopen.

1°. De Kerkeraden beoordeelen eerst, of zij tot intrekking van het algemeen en tot invoering van een plaatselijk reglement gewillig en bereid zijn. Indien een Kerkeraad beslist ongenegen was, dan zou daarmede de zaak reeds terstond in het begin afgebroken zijn. Maar er mag wel ondersteld worden, dat de Kerkeraden, ook al waren de leden ervan persoonlijk ongezind, toch in zoo ernstige zaak het oordeel der stemgerechtigde gemeenteleden willen hooren.

2°. Indien de Kerkeraden nu of zelven gewillig zijn tot verandering van het reglement, of althans niet willen beslissen buiten de gemeente om, dan roepen zij tegen een bepaalden dag die leden ter vergadering op, die volgens art. 2 van het algemeen reglement stemgerechtigd zijn.

3°. In die vergadering kan eerst voorloopig worden gevraagd, of men tot verandering van het reglement bereid en gezind zou zijn. Indien duidelijk en onweerlegbaar bleek, dat die gezindheid geheel niet aanwezig is, zou men het hierbij kunnen laten en verdere moeite zich kunnen sparen.

Maar indien dat niet duidelijk of veeleer ook het tegendeel blijkt, dan stelle de Kerkeraad aan de aanwezige stemgerechtigde leden voor, om het Huishoudelijk Reglement aan te nemen, welks beide artikelen boven onder letter *f* werden opgegeven. Indien twee derden of de meerderheid der stemmen zich hiervóór verklaart, is dit huishoudelijk reglement aangenomen. De Kerkeraad verzuime niet, om van dit genomen besluit der stemgerechtigde gemeenteleden aanteekening in de notulen te houden.

4°. De Kerkeraad ga nu te werk naar art. 1 van het aangenomene Huishoudelijk Reglement. Hij make een formeel schriftelijk besluit tot intrekking van het algemeen reglement, late het twee Zondagen achtereen in de voormiddag-godsdienstoefening van den kansel afkondigen, legge het in de tusscheninliggende week ter inzage voor de gemeenteleden, en roepe op die beide Zondagen de stemgerechtigde leden op tot eene vergadering in de eerste vijf dagen na de tweede afkondiging. In die vergadering wordt met gesloten, door iederen inleveraar eigenhandig onderteekende briefjes gestemd, waarop alleen *voor* of *tegen* mag staan.

Indien nu het aantal der voorstemmers minder dan twee derden bedraagt, dan worde overeenkomstig art. 1 van het huishoudelijk reglement in de volgende week nog weer eens eene vergadering en eene nieuwe vrije stemming gehouden. En als nu ook in deze tweede vergadering geen meerderheid vóór stemt, is de zaak afgebroken.

Maar indien in de eerste vergadering twee derden of in de tweede vergadering eene volstrekte meerderheid van stemmen vóór de intrekking van het algemeen reglement verkregen wordt, dan is daarmede door en voor heel de gemeente het besluit genomen, dat het reglement zal ingetrokken worden. De gemeenten bepalen daarbij, om in geene moeielijkheden te geraken, dat dit haar besluit eerst in werking zal treden op een door de Synode nader te bepalen dag.

5°. Dit besluit moet nu ter kennis gebracht worden van de eerstkomende Synode der Christ. Geref. Kerk. Dit kan langs tweeërlei weg geschieden. De Kerkeraad kan het besluit, terstond nadat het genomen is, mededeelen aan de Synodale Commissie die het dan rapporteert aan de Synode; of iedere Kerkeraad kan van het besluit meedeeling doen op de Classis, deze kan de beslissingen der gemeenten aan de Provinciale Vergadering berichten, en deze eindelijk weer aan de Synode. Misschien ware het het eenvoudigste, om den eersten weg te kiezen en van de beslissing even bericht te zenden aan de Synodale Commissie. Maar hoe men ook handele, hoofdzaak is maar, dat de Synode een zuiver overzicht krijge van den stand der zaken.

6°. Onderstel nu, dat de gemeenten besloten hadden, om het algemeen reglement in te trekken, dan zou de eerstkomende Synode, indien zij van gelijk oordeel was, dit met haar besluit kunnen bekrachtigen. En zij zou aan de Synodale Commissie in last moeten geven, om dit besluit ter intrekking van het algemeen reglement mede te deelen aan de Regeering en tevens den dag moeten bepalen, waarop dit besluit in werking zal treden. In deze mededeeling aan de Regeering moet de Synode duidelijk doen uitkomen, dat de plaatselijke gemeenten door de intrekking van het algemeen reglement haar bestaan als Christ. Geref. gemeenten niet hebben opgeheven, maar voortaan als plaatselijke gemeenten elk op zichzelve wenschen bij de Regeering bekend te staan.

7°. Terstond na de Synode nemen de Kerkeraden het besluit, om het plaatselijk reglement te aanvaarden, gelijk het hierboven onder letter *g* werd afgedrukt. Zij roepen voorts tot eene vergadering op die leden, die volgens art. 2 van het huishoudelijk reglement in deze zaak stembevoegd zijn. Dit zijn feitelijk dezelfde personen, die eenigen tijd vroeger stemden voor intrekking van het algemeen reglement. Indien zij vroeger hiertoe bereid waren, zal er natuurlijk nu geen bezwaar zijn om het plaatselijk reglement te aanvaarden. Wie stemden vóór intrekking van het algemeen reglement, wisten dat dit bedoelde invoering van of vervanging door een plaatselijk reglement. Omdat dit reglement nu echter geheel plaatselijk is en alleen voor de eigene gemeente geldt, heeft natuurlijk elke Kerkeraad het

recht, om er zoodanige wijziging in te brengen, als hij bepaald noodig acht; als art. 3 maar onveranderd blijft.

8°. Elke Kerkeraad zendt nu dit aangenomen plaatselijk reglement op aan den Koning. Dit stuk moet op zegel geschreven of gedrukt en door alle Kerkeraadsleden onderteekend zijn.

9°. Dit stuk moet vergezeld gaan van een ander stuk, behelzende eene verklaring van de stemgerechtigde leden, die in de vergadering ter aanneming van het plaatselijk reglement aanwezig waren en aldus luidende:

Wij, ondergeteekenden, stemgerechtigde leden der Christelijke Gereformeerde Kerk te N. verklaren, dat de Broeders ..... (hier intevullen de namen der Kerkeraadsleden) zijn de wettige regeering der Kerk en tot afzending van bijgaande missieve bevoegd.

Daaronder moeten volgen de naamteekeningen van alle stemgerechtigde leden, die in de vergadering bovengenoemd aanwezig waren. Ook dit stuk moet op zegel geschreven of gedrukt zijn.

10°. Wenschelijk ware het, dat alle Kerkeraden der Christ. Geref. Gemeenten op den door de Synode bepaalden dag deze beide stukken verzonden aan de Regeering. Bijgevolg zouden dan de intrekking van het algemeen reglement en de invoering van het plaatselijk reglement voor de Regeering tegelijkertijd plaats hebben en in werking treden.

i. Algemeene Kerkelijke goederen.

Met een enkel woord werd boven reeds opgemerkt, dat deze kennisgeving aan de Regeering van de intrekking van het algemeen en de invoering van het plaatselijk reglement niet mocht plaats hebben, voordat er orde gesteld was op die goederen, welke thans op naam staan en in bezit zijn van de Christ. Geref. Kerk in haar geheel of van eene classicale of provinciale groep van gemeenten binnen haar verband. Dit punt moet thans nog nader worden onderzocht.

Zoodra de eerstvolgende Synode, in kennis gesteld met het oordeel der gemeenten, besluiten mocht het algemeen reglement in te trekken, zou zij aanstonds eene Commissie moeten benoemen en haar moeten opdragen, om omtrent de Theol.

School, de zending, de kas voor Emeriti predikanten enz. en de voor deze instellingen bestaande fondsen de noodige schikkingen vast te stellen. Want met de intrekking van het reglement verviel ook de rechtspersoonlijkheid der Christ. Ger. Kerk, en zouden de op haar naam staande goederen op eene andere wijze in veiligheid moeten worden gebracht.

Maar van welken aard die schikkingen zouden moeten zijn, is niet zoo gemakkelijk te zeggen. Eigenlijk komen maar twee wijzen in aanmerking, waarop de rechtszekerheid der algemeene kerkelijke goederen gewaarborgd kan worden.

De eene manier bestaat daarin, dat, voordat het reglement feitelijk wordt ingetrokken, bij besluiten der Synode, en der Provinciale en classicale vergaderingen (de besluiten dezer beide laatste dan door de Synode goedgekeurd) van die goederen worden gemaakt *stichtingen*, met een behoorlijk georganiseerd bestuur. Tot uitvoering van die besluiten zou dan de Synodale Commissie krachtens artikel 5 van het algemeen reglement die verschillende stichtingen moeten oprichten bij even zooveel behoorlijke notarieele akten. Op die wijze zou ook vermeden worden, dat bijzondere gemeenten zich eenig recht op die goederen konden aanmatigen. Maar uit deze regeling kunnen op den duur ernstige moeielijkheden voortspruiten. Die stichtingen moeten toch bestuurd en beheerd worden. En wie zal die besturen benoemen? De classicale, provinciale en synodale vergaderingen der Christ. Ger. Kerk bestaan niet meer. In de plaats daarvan komen classicale vergaderingen, particuliere en generale synoden van Gereformeerde Kerken in Nederland, waar niet alleen afgevaardigden uit de Christ. Geref. gemeenten, maar ook afgevaardigden van de Nederd. Geref. Kerken zitting in hebben. Nu bepaalt echter de Concept-akte in art. 11, dat de goederen volstrekt niet in de vereeniging worden opgenomen, maar ter beschikking blijven van het doel, van de Kerk of van de deputaten, die de Synode der Christ. Ger. Kerk in haar laatste samenkomst daarvoor zal aanwijzen. Daaruit volgt, dat de uit afgevaardigden van beide Kerkengroepen samengestelde vergaderingen de besturen voor die stichtingen niet kunnen benoemen, en dat de Christ. Geref. gemeenten, indien zij die benoeming toch aan zich wilden houden, in afzonderlijke vergade-

ringen buiten de Ned. Gereformeerden om zouden moeten samenkomen, om de besturen dier stichtingen te verkiezen. Werd dit te omslachtig gekeurd of ook strijdig geacht met den geest der Concept-akte, dan zou er niets anders overblijven, dan om aan de besturen voor die stichtingen, nadat de laatste Synode der Christ. Geref. Kerk ze had verkozen, het recht te verleenen om door coöptatie telkens zichzelf aan te vullen of te vernieuwen. Maar men voelt terstond, dat langs dezen weg alle waarborg ten eenenmale zou gaan ontbreken, dat de goederen op den duur werden beheerd en besteed in den geest en naar den wil van de oorspronkelijke bezitster, dat is, de Christ. Geref. Kerk in haar geheel, of in een van haar deelen. Al zijn die besturen ook gebonden aan het doel der stichtingen, en al mogen zij dat doel niet wijzigen; elk gevoelt toch, dat bij het eventueel ontbranden van strijd in den boezem der Christ. Geref. gemeenten aan de besturen de beslissing zou verblijven, aan welke der strijdende partijen de goederen der stichtingen ten goede zouden komen.

De andere weg, om de algemeene kerkelijke goederen te beveiligen, is die, dat alle Christ. Geref. gemeenten, na intrekking van het algemeen reglement, samen een bond, eene vereeniging oprichten, en dien bond laten erkennen naar de wet op de vereenigingen van 22 April 1855. Op den naam dier vereeniging van Christ. Geref. gemeenten, die men desverkiezende de „kerkelijke kas" zou kunnen noemen, zouden alle goederen kunnen worden overgeschreven. Van tijd tot tijd zou deze vereeniging van Christ. Geref. gemeenten moeten samenkomen, om de verschillende besturen, voor de Theol. School, voor de Zending, voor de Weduwenkas enz. te benoemen. In elk geval is het dus noodig, om voor de stoffelijke belangen nog een afzonderlijken bond te blijven vormen, naast de classicale, provinciale en synodale vergaderingen, waarop men met afgevaardigden uit de Ned. Ger. Kerken samenkomt.

Behalve deze twee wegen is er geen, waarop men de goederen verzekeren kan. Alleen zou men natuurlijk die goederen ook kunnen laten overschrijven op den naam van een bepaald persoon of van eene of andere plaatselijke gemeente. Maar dat is een primitieve toestand, die wel hier en daar in de Christ.

Geref. Kerk bestaan heeft, maar nu zeker door niemand terug verlangd wordt.

Hoe het met testamentaire beschikkingen en legaten zou gaan, eischt ten slotte nog afzonderlijke bespreking. En dan staat allereerst wel vast, dat zulke beschikkingen, gemaakt ten behoeve van de Christ. Ger. Kerk, zeker waardeloos zouden worden, indien de erflaters hunne beschikkingen niet vooraf nog wijzigden. Want de Christ. Ger. Kerk zou als geheel, als zedelijk lichaam ophouden te bestaan en dus niet meer bevoegd zijn, om erfstellingen of legaten te aanvaarden.

Indien voorts goed zorg wordt gedragen, dat bij de intrekking van het algemeen reglement aan de Regeering duidelijk wordt gemaakt, dat ontbinding van de Christ. Geref. Kerk slechts is eene verandering van naam, dat elke afzonderlijke gemeente dezelfde blijft en dat de Christ. Ger. Kerk zelve slechts vervangen wordt door een bond of vereeniging van diezelfde gemeenten, die vroeger de Christ. Ger. Kerk uitmaakten; dan zouden de bezittingen, die tot nu toe behooren aan eene bijzondere gemeente, of aan eene groep van gemeenten, of aan alle gemeenten der Christ. Ger. Kerk saam, geen gevaar loopen. Gemeenten echter, die met de vervanging van een algemeen door een plaatselijk reglement niet medegingen, zouden in dit geval minstens dat deel kunnen opvorderen, dat uit die bezittingen proportioneel haar toekwam. En eventueele wijziging in de indeeling in classes zou voor die gemeenten, welke tot dusver gezamenlijk eenige goederen bezaten, eigenaardige en waarschijnlijk zeer groote moeielijkheden opleveren.

j. Wijziging van het Reglement.

Het voorafgaande leert, met hoeveel moeielijkheden de intrekking van het reglement gepaard gaat. Maar boven werd reeds opgemerkt, dat, ook al besloten de Christ. Ger. Gemeenten niet tot intrekking van het reglement, wijziging toch op verschillende punten dringend noodig zou zijn. Zooveel is aan elk wel duidelijk geworden, dat de bezwaren tegen het reglement ingebracht niet zoo maar uit de lucht gegrepen zijn. Integendeel hebben de voorafgaande beschouwingen over het reglement duidelijk aangetoond, dat het Kerkrecht, in dat re-

glement neergelegd, een ander is dan het Gereformeerde. Daarom heeft de Commissie dan ook voor de vraag zich gesteld, of zij, ingeval het reglement niet geheel ingetrokken werd en wegviel, niet het volgende gewijzigd reglement aan de gemeenten moest voorleggen:

Bepalingen betreffende de inrichting en de regeering der Christ. Geref. Kerk.

Art. 1.

De Christ. Geref. Kerken in Nederland, te zamen vormende naar de Kerkenorde van Dordrecht 1618/19 de Christ. Geref. Kerk, erkennen volledig en zonder eenig voorbehoud als uitdrukking van haar geloof:

de Nederlandsche Geloofsbelijdenis, vervat in de 37 artikelen, den Heidelbergschen Catechismus, en de Leerregels vastgesteld in de Synode van Dordrecht 1618 en 1619.

In de openbare godsdienstoefeningen gebruikt zij de Formulieren van Doop, Avondmaal, oefening der kerkelijke tucht, bevestiging der Kerkedienaren en Inzegening des huwelijks, die in de Synode van Dordrecht 1618 en 1619 zijn goedgekeurd.

In de regeering wordt de Kerkenorde van de Synode van Dordrecht 1618 en 1619 gevolgd, behoudens de wijzigingen, overeenkomstig art. 86 van genoemde Kerkenorde, door de Synodale Vergaderingen daarin aangebracht of aan te brengen.

Art. 2.

De Kerkelijke vergadering, belast met het bijeenroepen van de Algemeene Synodale Vergadering, geeft daarvan kennis aan de Regeering overeenkomstig art. 5 van de Wet op de Kerkgenootschappen van 10 Sept. 1853.

Art. 3.

Elke Synodale Vergadering benoemt voor den tijd tot de volgende Synode toe drie commissieleden om voorzooveel dit noodig is, de correspondentie tusschen de Kerken en de Regeering te onderhouden. De Synodale Vergadering geeft van die benoeming aan de Regeering kennis.

Art. 4.

Handelingen van door de verschillende Kerkelijke Vergaderingen benoemde Commissiën hebben alleen in zoover rechtsgevolgen, als zij daarna door de Vergaderingen, welke die Commissiën benoemden, zijn goedgekeurd.

Art. 5.

De Synodale Vergadering kan alleen tot wijziging of tot intrekking van dit reglement besluiten, wanneer twee derden der Kerken daartoe hare toestemming geven.

Art. 6.

Alle bepalingen en uitdrukkingen in dit reglement moeten verklaard worden naar de Kerkenordening van Dordrecht 1618 en 1619.

Hoe onschuldig dit gewijzigd reglement er nu ook uitziet, niemand weet, welke schrikkelijke aanmerkingen een scherpzinnig criticus vroeger of later daarop maken kan. Bovendien werd vroeger reeds opgemerkt, er zit in het indienen van een nog zoo onschuldig en nietsbeteekenend reglement *naast* de Kerkenorde altijd iets tweeslachtigs. Het opschrift: Bepalingen betreffende de inrichting en de regeering, doet aanstonds vermoeden, dat dit reglement en niet de Kerkenorde de artikelen bevat, waarnaar de Christ. Geref. Kerken leven en geregeerd worden. En zoodra dan ook eene nu niet voorziene botsing ontstaat tusschen de Kerkenorde en dit reglement, zou voor de rechtbank dit reglement altijd weer de Kerkenorde terugdringen en op den achtergrond schuiven. Een reglement is, hoe klein en onbeteekenend ook, naar zijn aard en karakter altijd een soort tweede Kerkenorde bij en over de eerste heen.

Verreweg het verkieselijkste ware dan ook, om, indien het reglement van 1869 niet geheel ingetrokken wordt, het zoo te wijzigen, dat alleen de (gewijzigde en verbeterde) Dordsche Kerkenorde aan de Regeering werd overgelegd als bevattende de bepalingen betreffende de inrichting en de regeering der Christ. Geref. Kerken. Dan waren wij voor onszelven geheel uit

de moeielijkheid. De tegenstelling tusschen Kerkenorde en reglement was verdwenen. De beschuldiging van collegiaal kerkrecht werd ongerijmd. En de Ned. Ger. Kerken waren er bijna geheel mede gebaat. Het grootste bezwaar, dat zij tegen het reglement hebben, ligt in het collegialistisch karakter. Viel dat weg, dan zouden vele Ned. Ger. Kerken, zich zeer goed plaatselijk met de Christ. Geref. Kerken kunnen en willen vereenigen. Zij zouden dan immers onder niets anders dan onder de Dordsche Kerkenorde leven, en bovendien van de dubbelzinnige Kerkelijke Kas worden verlost.

Wel bleef tusschen de Christ. Geref. en de Ned. Ger. Kerken dan nog de methode van reformatie, dat is, de erkenning bij de Regeering in geschil. Maar er mag gerust gezegd worden, dat heel de methode van reformatie eene kwestie is van tijd en van tijdigheid. Tenzij op politiek gebied eene groote omkeering komt in de verhouding van den Staat tot het Ned. Herv. Kerkgenootschap, is het te voorzien, dat de Ned. Ger. Kerken, naarmate zij zich meer hebben georganiseerd en naast en tegenover het Genootschap positie hebben genomen, ook te minder bezwaar zullen hebben in het bekendstaan bij de Regeering. De aanspraken in rechten die de Ned. Ger. Kerken beweren te hebben, kunnen zij ondanks die erkenning even goed handhaven. De Christ. Ger. Kerk beweert immers tot op den huidigen dag de historische voortzetting van de oude Geref. Kerken in deze landen te zijn.

§ 7. Slotwoord.

De Commissie staat aan het einde van den door de Synode haar opgedragen arbeid. Zij heeft overeenkomstig haar lastbrief de Kerk omtrent de drie punten: voortzetting der doleantie, de Theol. School en het reglement voor- en ingelicht, en het *voor* en *tegen* zoo zuiver en objectief mogelijk uiteengezet en in het licht gesteld. De gemeenten hebben nu zelven te oordeelen.

Niemand zal echter de onderstelling gewaagd noemen, dat de mogelijkheid bestaat, dat de Concept-acte verworpen wordt. De Synode te Kampen heeft ze niet onveranderd aangenomen, maar op twee punten betrekkelijk de Doleantie en de Theol. School belangrijk gewijzigd; en over het reglement heeft zij

zich niet beslist uitgesproken, wijl zij niet oordeelen kon over de mogelijkheid en de wijze van intrekking van het reglement. Nu kan het wel zijn, dat de gemeenten even ver willen gaan als de Synode te Kampen en dat zij alle bereid worden bevonden om de *veranderde* Concept-acte goed te keuren, gelijk de Synode te Kampen die ten slotte aannam met 36 tegen 4 stemmen. Maar ook met deze goede gezindheid der gemeenten ware de zaak der vereeniging nog weinig gebaat. Want juist de beide gewichtige veranderingen, die door de Synode te Kampen in de Concept-acte zijn aangebracht, stuiten van de overzijde op onoverkomelijke bezwaren. De Synode der Ned. Ger. Kerken te Utrecht heeft duidelijk en onomwonden te kennen gegeven, dat het formeeren van Kerkeraden naast Christ. Ger. Gemeenten ook na de vereeniging vrij, en het artikel over de Scholen onveranderd moest blijven. En wel verklaarde de Synode te Utrecht bij het scheiden zich bereid, om ten allen tijde op den grondslag van de elf artikelen, die beiderzijds van de Concept-acte aangenomen werden, de onderhandeling over de twee nog open gebleven punten te hervatten. (zie hare Acta art. 180). Maar de hope is niet groot, dat op deze twee punten van den kant der Ned. Ger. Kerken meerdere inschikkelijkheid en toenadering kan worden betoond. Daarom staan feitelijk de zaken zoo, dat alle gemeenten der Christ. Geref. Kerk de Concept-acte *onveranderd* en *ongewijzigd* moeten aannemen; of in weerwil van de overeenstemming in elf punten stuit de vereeniging toch op de twee of drie punten in geschil voor langen tijd nog af. En als de Commissie daarbij in aanmerking neemt, dat na de Synode te Kampen vele stemmen zich tegen de Concept-acte hebben laten hooren, mag zij zeker de onderstelling wel wagen uit te spreken, dat de Concept-acte misschien niet zal worden aangenomen.

Maar indien dit het geval ware, zou daarmede de zaak als beëindigd mogen worden beschouwd? Blijft er, na mogelijke verwerping der Concept-acte, geen weg open, om indien al niet tot vereeniging en ineensmelting, dan toch tot nauwere aaneensluiting en samenwerking te komen? De Commissie weet, dat zij zoo sprekende naar sommiger meening haar bevoegdheid te buiten gaat en op de beslissing der gemeenten vooruitloopt.

Dezulken kunnen deze paragraaf dan ook gerust ongelezen en onoverwogen laten. Maar de vereeniging van Kerken, die in taal, belijdenis en regeering één zijn, is zulk eene gewichtige en teedere zaak, dat wij na eenige teleurstellingen niet terstond den moed mogen opgeven. Zij is zoo ernstig en moeilijk, dat telkens nieuwe en andere pogingen moeten worden beproefd. Ja, het gebod des Heeren is hier zoo krachtig, dat wij niet rusten mogen eer wij bijeen zijn, en niet aflaten mogen elkander te zoeken, totdat wij elkander hebben gevonden. Als men dus in oprechtheid meende, om des beginsels wil de van de overzijde herkomstige Concept-acte te moeten afwijzen, men zou toch niet verantwoord zijn, wanneer men hierbij eenvoudig zich neerlegde en onzerzijds nu geen weg trachtte aan te wijzen, waar langs Christ. Ger. Kerk en Ned. Ger. Kerken dichter tot elkander zouden kunnen komen. Nu zijn er wel, die zeggen: waartoe heel die Concept-acte, laat ons eenvoudig vereenigen op den gemeenschappelijken grondslag van belijdenis en Kerkenorde. Maar om tot elkander te komen, is het toch altijd noodig, eenige punten vooraf vast te stellen; de Concept-acte is trouwens ook geen grondslag van vereeniging, maar omschrijving van de wijze, waarop zij op den grondslag van belijdenis en Kerkenorde tot stand kan komen. Eenige bepalingen, hoe weinige ook, kunnen niet gemist worden, om verwarring en moeite te voorkomen. De twee Kerkengroepen verschillen te zeer in historie van ontstaan, in methode van reformatie, in verhouding tot het Ned. Herv. Genootschap en den Staat, dat niet vaststelling van een modus vivendi, een wijze om samen in liefde te leven, noodig zou zijn.

Voor zulk een modus vivendi zou nu naar het oordeel der Commissie het volgende in aanmerking komen. En zij geeft dit ter overweging aan de Christ. Geref. Kerkeraden.

1°. In plaatsen, waar eene Christ. Ger. Gem. en eene Ned. Ger. Kerk bestaat, zoeke de Kerkeraad der eene formatie door conferentie met die der andere, zoo spoedig mogelijk alle ergernissen uit den weg te ruimen en vooral in zake de tucht tot overeenstemming en voorts zooveel mogelijk tot samenwerking en tot een gezamenlijk en gemeenschappelijk optreden tegen degenen, die buiten zijn, te komen.

2°. Daartoe worde *a* over en weer de bediening des H. Doops erkend, *b* niemand tot het H. Avondmaal toegelaten, die ter oorzake van belijdenis of wandel door den anderen Kerkeraad in kerkelijke behandeling is genomen, *c* de leden der beide Kerkformatien over en weer tot het H. Avondmaal toegelaten, indien de betrokken Kerkeraden beiderzijds hiertoe hunne toestemming geven, *d* over en weer, zoo dikwerf dit goed en noodig geacht wordt, een of meer broeders door den eenen Kerkeraad afgevaardigd naar de vergadering van den anderen, *e* en eindelijk de openbare vergaderingen der geloovigen zooveel mogelijk met gemeenschappelijk overleg geregeld. Vergel. art. 8 der Concept-acte.

3° Kerken van beide formatiën, op dezelfde plaats, kunnen desverkiezend, met advies der classis, in nauwer verband tot elkander treden en voor de bediening des Woords en der Sacramenten, alsmede voor de Kerkelijke tucht eene combinatie der beide Kerkeraden aangaan. Vooral in kleine gemeenten zou zulk eene samenwerking zeer gewenscht zijn. In de eerste bijlage, die aan de Concept-acte is toegevoegd, is zoodanige combinatie nader omschreven. En een der geraadpleegde rechtsgeleerden ontwierp daarvoor nog dit concordaat:

De Christelijke Gereformeerde Gemeente te .... ter eener en de Nederduitsche Gereformeerde gemeente aldaar ter anderer zijde treden in zusterlijke gemeenschap op den grondslag der formulieren van eenigheid, bekrachtigd en vastgesteld in de Synode van Dordrecht 1619.

De leden dezer gemeenten onderwerpen zich aan de Christelijke tucht en het Kerkelijk bestuur van den gemeenschappelijken Kerkeraad.

Bij de benoeming van ouderlingen en diakenen hebben de stemgerechtigden van beide gemeenten gelijke bevoegdheid. De door den gemeenschappelijken Kerkeraad beroepen leeraren verbinden zich tot den dienst van Gods Woord jegens en in beide gemeenten.

Burgerlijk blijven beide gemeenten gescheiden en elke in het bezit der goederen, die haar naar burgerlijk recht toebehooren.

Zij vergunnen elkander over en weer het medegenot van de

goederen voor den openbaren eeredienst en voor de armenzorg bestemd.

Indien te eeniger tijd de Ned. Ger. Kerk door de Staatsmacht in de grondwettig haar toekomende goederen geheel of gedeeltelijk wordt hersteld, erkent zij het recht der Christ. Ger. Gemeente, om in dit herstel met haar gelijk te deelen.

4°. Attestatiën worden over en weer aangenomen. Leden, vertrekkende naar plaatsen, waar Kerken van beide formatiën bestaan, leveren die in bij die Kerk, tot welke zij vroeger behoorden. Bestaat op zulk eene plaats slechts ééne Kerkformatie, dan wordt de attestatie aan deze afgegeven.

5°. Ambtsdragers worden over en weder als zoodanig erkend. Predikanten der eene Kerkformatie zijn in de andere beroepbaar, echter altijd slechts na het advies ingewonnen te hebben van de Classis, waaronder de beroepende gemeente ressorteert.

6°. Het staat den leeraren der eene Kerkformatie vrij, in de andere de bediening des Woords en der Sacramenten waar te nemen, indien de Kerkeraad hunner eigene gemeente te dier plaatse daartegen geen overwegend bezwaar inbrengt.

7°. Classicale vergaderingen hebben wederzijds het recht, om, zoo dikwerf dit goed en nuttig wordt geoordeeld, bij manier van correspondentie afgevaardigden te benoemen en naar elkander af te zenden.

8o. Diakonale vergaderingen, ouderlingencongressen en predikantenconferentiën worden voortaan gemeenschappelijk gehouden.

9°. Zoo spoedig mogelijk worden pogingen aangewend, om de Zending onder de Heidenen gezamenlijk te behartigen.

10°. De Scholen voor Godgeleerd Onderwijs worden door beide groepen van Kerken erkend, zoodra de Vrije Universiteit, wat haar Theol. faculteit aangaat, met de Ned. Ger. Kerken of met de Christ. Ger. Kerk of met beide in verband is getreden. Candidaten, van beide Scholen, mogen zoowel in de eene als in de andere Kerkformatie worden beroepen.

Misschien zijn hier nog andere bepalingen aan toe te voegen. Maar dit zijn toch zeker de belangrijkste. Hoofdzaak is maar, dat de Christ. Ger. Kerk en de Ned. Ger. Kerken, ook als

straks vereeniging voorloopig nog onmogelijk moest blijken, toch niet vreemd tegenover elkander blijven staan, maar zoo dikwerf mogelijk met elkander in aanraking en daardoor ook tot overeenstemming en samenwerking komen. Terughouding wekt achterdocht, en achterdocht voedt najiver. Daarentegen zal herhaalde ontmoeting van en samenwerking met broederen, die op den grondslag éener belijdenis staan, het wantrouwen wegnemen, de harten samenbrengen en alzoo ook zekerlijk binnen korter of langer tijd tot vereeniging der Kerken leiden. Moge de Heere zelf aan al zijn volk veel gebeds schenken, de vereeniging allereerst in de harten door zijnen Geest tot stand brengen, en op de pogingen, tot Kerkelijke ineensmelting aangewend, Zijn genadigen zegen gebieden!

50945694

DE TILLE '03. 250. 719

34520/345936.1

Bij den Uitgever dezes is mede verschenen:

Handelingen van de Synode ROTTERDAM 1885 . . *f 1,—*

Idem Idem ASSEN 1888 . . . . . „ *1,—*

Idem Idem KAMPEN 1889 . . . . . „ *0,40*

Acta of Handelingen der Nationale Synode, gehouden te DORDRECHT 1618/19, vermeerderd met de **Post-Acta of Nahandelingen.** In halflederen band . „ *9,50*

LEIDEN. BOEKDRUKKERIJ VAN D. DONKER.